

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

Навчально-науковий інститут бізнесу та сучасних технологій

Форма навчання денна

Кафедра української, іноземних мов та перекладу

Допускається до захисту

Завідувач кафедри _____ проф. Бобух Н. М.

(підпис)

« _____ » _____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**на тему: «Прагматичні аспекти вживання аббревіатур в англійських
економічних текстах та засоби їх відтворення в українській мові»**

*спеціальності 035 «Філологія», освітня програма 035.041 «Германські мови
та літератури (переклад включно)», перша – англійська»*

Виконавець роботи: Власенко Єлизавета Олексіївна

(підпис, дата)

Науковий керівник: к. філол. н., доц. Сухачова Н. С.

(підпис, дата)

Рецензент: к. філол. н., доц. Костенко В. Г.

(підпис, дата)

Полтава – 2020

Затверджую

Погоджено

Зав. кафедри _____
(підпис)Науковий керівник _____
(підпис)

проф. Бобух Н. М.

к. філол. н., доц. Сухачова Н. С.

«_____» _____ 20__ р.

«_____» _____ 20__ р.

План

кваліфікаційної роботи магістра

спеціальності 035 «Філологія», освітня програма 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно)», перша – англійська»

Власенко Єлизавети Олексіївни

на тему «Прагматичні аспекти вживання абревіатур в англійських економічних текстах та засоби їх відтворення в українській мові»

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯВИЩА
СКОРОЧЕННЯ

1.1. Початок існування скорочень як одиниць мови

1.2. Класифікація скорочених мовних одиниць та їх типи

1.3. Явище скорочення в англійській економічній терміносистемі

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СКОРОЧЕНИХ
МОВНИХ ОДИНИЦЬ З ТОЧКИ ЗОРУ ЛІНГВОПРАГМАТИКИ

2.1. Лінгвістична прагматика та її зв'язок з перекладом

2.2. Прагматичні засади перекладу абревіатур

2.3. Проблематика перекладу абревіатур

Висновки до розділу 2

РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ АБРЕВІАТУР В
УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ТА ПРИКЛАДИ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ

3.1. Найбільш поширені способи відтворення абревіатур в українській мові

3.2. Описовий метод та інші способи перекладу

3.3. Транскодування абревіатур як один із способів їх перекладу

Висновки до розділу 3

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

Студент(ка) _____ Власенко Є. О.
(підпис)

«_____» _____ 20__ р.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯВИЩА СКОРОЧЕННЯ	7
1.1. Початок існування скорочень як одиниць мови	7
1.2. Класифікація скорочених мовних одиниць та їх типи	14
1.3. Явище скорочення в англомовній економічній терміносистемі	25
Висновки до розділу 1	32
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СКОРОЧЕНИХ МОВНИХ ОДИНИЦЬ З ТОЧКИ ЗОРУ ЛІНГВОПРАГМАТИКИ	35
2.1. Лінгвістична прагматика та її зв'язок з перекладом	35
2.2. Прагматичні засади перекладу аббревіатур	41
2.3. Проблематика перекладу аббревіатур	45
Висновки до розділу 2	52
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ АБРЕВІАТУР В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ТА ПРИКЛАДИ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ	55
3.1. Найбільш поширені способи відтворення аббревіатур в українській мові	55
3.2. Описовий метод та інші способи перекладу	64
3.3. Транскодування аббревіатур як один із способів їх перекладу	72
Висновки до розділу 3	80
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ	90
ДОДАТКИ	92

ВСТУП

Швидкість розвитку сучасного світу безпосередньо впливає на мову. Комунікація почала вимагати пошук нових шляхів опису подій і явищ. Задля цього почали створюватися нові, обмежені у кількості символів, мовні одиниці. Головною особливістю таких конструкцій є зрозумілість для широкого загалу, незважаючи на їх усічення.

Актуальність теми дослідження прагматичних аспектів вживання аббревіатур та засобів їх відтворення в українській мові обумовлена їх широким розповсюдженням у текст різних сфер, а відтак вона потребує детального аналізу. Виникнення аббревіатури як явища зумовлено прагненням заощадити більше комунікативного простору, зберігши при цьому зрозумілість мовних конструкцій.

Науковою розробкою цієї проблеми займалися такі науковці, як Х. Харт, Дж. Шеард, О. Есперсен, Н. Н. Морозова, І. В. Арнольд, І. М. Берман. В Україні англomовні скорочення ретельно вивчали такі лінгвісти, як О. Л. Гармаш, С. М. Єнікєєва, Ю. А. Зацний.

Метою роботи є виявлення прагматичних аспектів вживання аббревіатур в англomовних економічних текстах та засобів їх відтворення в українській мові.

Мета обумовлює такі **завдання**:

- дослідити засоби відтворення англomовних аббревіатур в українській мові;
- описати основні типи та різновиди аббревіатур, акронімів та скорочень у англomовних економічних текстах;
- проаналізувати прагматичні аспекти вживання таких мовних одиниць та їх роль під час комунікації.
- з'ясувати механізм дії цих мовних конструкцій.

Об'єктом дослідження є аббревіатури в англomовних економічних текстах. **Предметом** роботи є прагматичні аспекти вживання і лексико-

граматичні та стилістичні особливості перекладу українською мовою англомовних скорочень.

Мета та завдання роботи вимагають застосування описового методу (інвентаризації та систематизації мовних одиниць, у даному випадку – аббревіатур, акронімів та скорочень), методів діахронічного аналізу (порівняння зі зразками англійської мови більш ранніх часів, а також дослідження розвитку англійської мови, а саме явища аббревіації), дослідження лексико-граматичних та стилістичних особливостей прикладів цих мовних одиниць, вживаних в англомовних економічних текстах.

Наукова новизна одержаних результатів роботи полягає у визначенні прагматичних аспектів вживання аббревіатур в економічних текстах та вивченні основних способів перекладу аббревіатур з огляду на їх прагматичні особливості на матеріалі економічних текстів.

Теоретичне значення дослідження полягає у тому, що розглянуті у роботі особливості формотворення аббревіатур, а також словотворення та асиміляції лексики текстів економічної сфери можуть слугувати внеском у розвиток перекладознавства. Такі результати також відкривають можливість для подальших лінгвістичних досліджень англомовної економічної терміносистеми.

Практична цінність роботи полягає у можливості використання її результатів у подальших дослідженнях прагматичних аспектів вживання аббревіатур в англомовних економічних текстах, при аналізі змін, які відбуваються в лексиці англійської мови на сучасному етапі її розвитку.

Апробація. Результати, отримані у ході дослідження були використані під час написання тез для участі в студентській науковій конференції «...» та були опубліковані у збірнику наукових статей магістрів Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Структура роботи. Робота викладена на 87 сторінках друкованого тексту. Складається зі вступу та трьох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел, який містить 40 позицій.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯВИЩА СКОРОЧЕННЯ

Абревіатури і скорочення використовувалися під час листування усіма народами світу від початку зародження писемності. Такі мовні конструкції значно економили місце носія повідомлення (наприклад береста, пергаменту, керамічних табличок, тощо), а отже допомагали передавати більший обсяг інформації.

1.1. Початок існування скорочень як одиниць мови

Абревіація (від лат. *Abbrevio* – скорочую) починає свою історію від шумерів, чия писемність вважається першою із зареєстрованих на Землі (IV ст. До н. е.), проте подібні мовні конструкції застосовувалися ще за часів фонетичного запису під час розвитку стародавньої писемності. Цьому виду письма характерно позначення понять першими літерами відповідного слова. Тексти з такими мовними одиницями не були зрозумілими для широкого загалу і вимагали наявності знань щодо контексту.

В античну епоху, у Греції та Римі, редукція слів до однієї літери ще була нормою, але вже втрачала свою вживаність [28]. Існував термін *elleipsis*, що означав упушення, пропуск, був створений і використовувався в риториках і граматиках Стародавньої Греції у II-III ст. до н. е. У римських написах слова зазвичай скорочувались до початкової букви і у більшості текстів була принаймні одна абревіатура. Деякі літери мали кілька значень, залежно від їх контексту. Наприклад, «А» позначала найбільшу кількість понять, таких як *ager, amicus, annus, as, Aulus, Aurelius, aurum* і *avus*. Повторення певної літери означало множину, рід або число (*coss. – consules, vv. Cc. – viri clarissimi*). Такий запис став невід'ємною частиною латинської мови і застосовувався для таврування монет та в тогочасній документації (*cos. – consul, v. C. – vir clarissimus*, «вельможний чоловік»). Під час листування римляни досить

часто скорочували власні імена (*C.* – *Gaius*, *Q.* – *Quintus*). Згодом була розроблена окрема система позначення мір ваги, що використовувалася аж до Середньовіччя.

Розвиток грецької та латинської писемності зумовив появу скорочень, що могли позначали конкретне слово, склади, подвійні приголосні, подвійні голосні та, навіть, цілі речення. Старовинна грецька граматики налічувала досить багато загальноживаних аббревіатур. Серед них більшу частину складали поняття, записні методом контрактури – «відкидання» літер з середини слова. Таким способом записувалися *Nomina sacra* («святих імен»), наприклад $\theta\varsigma$ замість $\theta\epsilon\acute{o}\varsigma$ («бог»).

Згодом ця система запису була запозичена римлянами, які використовували її позначення звичайних слів (*frs* – *fratres*, *brat*, *gra* – *gratia*, *подяка*). Сучасні медичні, юридичні та релігійні тексти містять у собі велику кількість стародавніх римських аббревіатур, які зберегли своє оригінальне значення і донині. Для позначення аббревіатури використовувалася риска над словом, яка згодом перетворилася на звичайну крапку.

Інколи для позначення скорочення використовувалися певні символи. Наприклад, знак «>» означав словосполучення «*er*» («*mast>*» – *master*, «*exac>bate*» – *exacerbate*). Це скорочення використовувалося навіть в діловій документації та академічних тестах (*Mast> subwarden> y mēde me to you. And wher> y wrot to you the last wyke that y trouyde itt good to differr> thelection> ovs to quīdena> tinitatis y have be thought me syn> that itt woll be then> a bowte mydsom>* [28]).

Прототипами сучасних аббревіатур вважається система тиротанських відміток, винайдена Тіро, рабом і особистим секретарем Марка Туллія Цицерона. Спочатку налічувалося приблизно 4000 символів, а згодом їх кількість зросла до 5000. Нововведення використовувалося для позначення дат, імен, юридичних термінів та інших важливих понять (*notae publicae, iuris, privatae*). Деякі слова та терміни також мали відповідні позначення. У

середньовічний період система позначень Тіро викладалася в європейських монастирях і доводила приблизно 13 000 знаків. Тиротанські відмітки є основою римської тахіграфії – найдавнішої із відомих систем стенографії. Система була популярною до 1100 року нашої ери, а потім втратила свою загальноживаність, хоча деякі символи використовувалися до кінця сімнадцятого сторіччя. Під час династії Каролінгів стенографія Тіро часто використовувалася в поєднанні з іншими аббревіатурами, а оригінальні символи були розширені до 14000 знаків, однак згодом тиротанські відмітки швидко вийшли з ужитку, оскільки почали асоціюватися з чаклунством і магією. У п'ятнадцятому столітті Йоханнес Тритеміус, абат бенедиктинського абатства Шпонгейм, відкрив нотас Бенесіс: псалом та цицеронівський лексикон, написаний тиронською стенографією.

В англійській мові деякі тиронійські символи використовуються і донині, зокрема & (*et*) що використовується в значенні «*i/ma*». У староанглійських рукописах & міг мати різне фонетичне і морфологічне значення. Наприклад, якщо перед символом була літера *s*, слово вимовлялося «*sond*» і означало «*вода*». У сучасній англійській мові ці правила не використовуються, тому написання слова «*пісок*» як *s&* буде вважатися граматично неправильним (хоча такий правопис часто зустрічається у неформальному онлайн-спілкуванні). Латинське *etc* також не можна записати як &*c* оскільки це самостійна аббревіатура від *cetera*.

Латинські скорочення взагалі є найдавнішою групою аббревіатур в англійській мові. Їх специфікою є те, що найчастіше вони вимовляються як їх англійські еквіваленти: *e.g.* – *For example (Latin exempli gratia)*; *a.m.* – *In the morning (ante meridiem)*; *p.m.* – *In the afternoon (post meridiem)*; *i.e.* – *That is (id est)*. Інколи складові аббревіатур промовляються по літерам, наприклад: *a.m.* – [*Ei 'em*], *p.m.* – [*Pi: 'em*]; у такому випадку скорочення можна назвати графічними ініціальними аббревіатурами.

Протягом XV, XVI, XVII англійська мова швидко змінювалася. Почали з'являтися перші стандарти правопису та більш систематизована граматики.

Еталоном вважалася мова королівського двору, однак новотвори поступово ставали загальноновживаними в усіх прошарках суспільства. Не випадково скорочення *cit – citizen*, вперше зареєстроване в 1641 р набуло широкого поширення саме в придворних колах за часів Реставрації Стюардів.

Під час передачі інформації з'являється усе більше скорочень і аббревіатур. Мова вищих прошарків суспільства також зазнає змін. З введенням книгодрукування англійська мова отримує додатковий імпульс для свого подальшого розвитку: закріплюється і впорядковується орфографія, відбуваються зміни у вимові, морфології, граматиці. В Європі були зроблені перші спроби створити списки скорочень, найбільш раннім з них був знаменитий *Modus Legendi Abbreviature* (приблизно 1475 рік). Він складався з 38 аркушів, на яких розміщувалося 277 символів різного виду, а також графічних та лексичних скорочень, таких, як *gle – generale; nobc – nobiscum*.

У XVIII – XIX століттях скорочення в тогочасній англійській мові потрапили під цензуру з боку пуристів. У той час була поширена ідея, згідно якої споконвічні англійські слова повинні мати перевагу перед новотворами. Загалом, пуризм передбачає заміну запозичених слів вже існуючими синонімами (*begin* замість *commence* – початок), повернення у мову застарілих слів (*ettle* замість *intend* – мати намір) та створення нових слів з германськими коренями (*wordstock* – словник). У 1568 р в своїх роботах Т. Сміт і Дж. Харт намагаються впорядкувати орфографію; письменники і критики ведуть дискусії про мовну норму, а прихильники пуризму виступають за обмеження народного слововживання рамками розмовної мови і стурбовані тією легкістю, з якою створюються нові слова. У 1589 році Дж. Путтегем у книзі *The Art of English Poesy* («Мистецтво англійської поезії») закликає вважати зразковим мову королівського двору.

Однак більшість тогочасних письменників виступали проти запровадження таких мовних обмежень і застосовували у своїх працях велику кількість скорочень, що викликало інтерес до цих мовних одиниць

серед широкого загалу. Наприклад у 1660-1700-х роках з'являються слова *miss – mistress; mob – mobile vuigus; hack – hackney*. Поступово аббревіація втрачає соціальну маркованість і стає звичайним явищем у всіх сферах життя і громадських колах. Вже за часів королеви Анни (1702-1714) скорочення стали настільки загальноновживаними, що Джонатан Свіфт у нарисі *Taller* висловлював тривогу з приводу постійного засмічення англійської мови скороченнями.

У 1745 р в Європі було видано *Lexicon Diplomaticum*. Це був перший словник скорочень. Збірка містила 459 скорочених мовних одиниць. Її доповненням стало видання *Manuel tironien* у 1775 році, де були зафіксовані ще 424 аббревіатури (*agrsn – aggression, Aar – Aaron*). Збірники виключно англomовних скорочень, аббревіатур і акронімів з'явилися лише у 1855 році та містили більше 3000 цих мовних одиниць. Саме у них вперше були записані скорочення *Brit. – British* та *chron. – Chronological*.

Друга половина XIX століття характеризується швидкісним розвитком перекладознавства, філології та лінгвістики. Найбільш популярним способом словотвору стають скорочення та аббревіатури. Одним із перших прикладів урізання слова є запис імен засновників сучасної етимології Дж. Р. Р. Толкієна та К. С. Л'юїса, які були членами дискусійної групи «Інклінги», що існувала протягом двох десятиліть та була пов'язана с Оксфордським університетом. Члени групи були літературними ентузіастами, що цінували наратив – сукупність пов'язаних між собою реальних чи вигаданих подій, фактів або вражень, які складають оповідний текст – і заохочували написання фентезі. Основною метою зустрічей «Інклінгів» було читання і обговорення незакінчених літературних творів учасників. Саме там Джон Роналд Руел Толкін презентував прототип своєї книги «Володар перснів», Чарльз Вільямс – «Переддень дня всіх святих», а Клайв Стейплз Льюїс – «За межі безмовної планети».

У 1837 році Чарльз Діккенс у своїх «Записках Піквікського клубу» використав аббревіатури *P.V.P. – Perpetual Vice-President, M.p.c. – Member*

Pickwick Club та *G.C. – General Chairman*. Початок XX в. додав до мови слова *ramp* (1918), *vamp* (1927), *photo*, *van* (1930-ті рр.).

Виникнення скорочених американізмів типу *O.K.*, *N.Y.*, *P.D.Q.* може датуватися 4 липня 1899 року – публікацією у бостонській газеті статті про те, що британці та американці по різному скорочують однакові мовні одиниці. В цей же час з'являються такі американізми, як: *co-ed* (1889), *fan* (1896), *gym* (1897). Пізніше виникли *after – afternoon* (1902), *gym* (1904), *gas – gasoline* (1905), *movie* (1906). Ще більш пізнім скороченням є *prefab* (1942).

Початок 1930-х років дав імпульс до розвитку в англійській мові ініціальних графічних скорочень, які використовувалися для позначення численних урядових агентств і різних структур ділової сфери США. Будь-яка назва або слоган тут же скорочувалися і перетворювалися в набір букв, набуваючи додаткового емоційного забарвлення.

Друга світова війна стала не тільки великим потрясінням для всього світу, а й потужним поштовхом розвитку лексики англійської мови. Кількість військових скорочень стало швидко зростати починаючи вже з перших днів війни: *A.W.O.L. – Absent without official leave*, *CP. – Command post*, *O.D. – Officer of the day*, *robombs – robot bombs*. В цей же період виникають скорочення *V.I.P. – Very important person*, *P.F.C. – Private first class* та інші.

Поява у 1980-і роках комп'ютерної подарувала англійській мові величезну кількість скорочених слів і термінів, з якої вони були запозичені практично всіма національними мовами, ставши таким чином інтернаціоналізмами: *PC – personal computer*, *Rom – read-only memory*, *Proc – processor*, *TV – television*.

У повоєнний час змінилося позначення абревіатур. Французькі граматичні правила, де крапка стояла в кінці скорочення лише якщо її остання літера є останньою літерою слова, яке вона позначає («*M.*» є скороченням від «*monsieur*», у той час як «*Mme*» є скороченням від «*madame*») перестали бути загальноживаними. Крапка почала

застосовуватися під час скорочення назв країн: *U.S.* – *United States*. Однак чітких правил написання скорочень не існує і до нині.

У 1960-х та 1970-х з'явилися друкарські машини. Розділові знаки, зокрема крапки та коми, а також великі літери, змушували вугільноплівкову стрічку «перескакувати» на інший рядок, що було не зручно та не вигідно під час написання великих обсягів тексту. Саме через це із скорочень поступово зникли будь-які розділові знаки.

Справжній вибух в створенні нових аббревіатур в сучасній англійській мові відбувається з початку 1990-х років і по теперішній час – 17 травня 1991 року з'являється революційна технологія World Wide Web, тобто мережа Інтернет. З лінгвістичної точки зору Інтернет як комунікативний простір є безмежним джерелом (і творцем) нових варіантів розмовного стилю мовлення, нових слів, нової термінології, нових скорочень англійської мови: *AFAIC* – *As Far As I'm Concerned*; *NM* – *Never Mind*; *GR & D* – *Grinning, Running & Ducking*; *IUMA* – *Internet Underground Music Archive*; *KISS* – *Keep It Simple, Stupid*. Онлайн-спілкування передбачає обмеженість комунікативного простору, а отже скорочення загальноновживаних слів: *будь-ласка* – *PLS, PLZ (please)*; *вже зовсім скоро* – *RSN (real soon now)*; *вибач* – *SMT (sorry)*; *вихідні* – *WKND (weekend)*; *відмінно* – *XLNT (excellent)*; *дівчина, хлопець* – *GF, BF (girlfriend, boyfriend)*; *добраніч* – *GN, HAGN (good night, have a good night)*; *з днем народження* – *HBTU (happy birthday to you)*; *згодом* – *L8R (later)*; *пізно* – *L8 (late)*; *зрозуміло* – *IC (I see)* та інші.

Виникнення нової аббревіаційної «текстезної» системи було спричинено появою однієї із перших соціальних мереж «Twitter». Написання «твітів» обмежувалося 140 доступними знаками. Ці скорочення призвели до зміни граматики письмової англійської мови, де тепер провідне місце посіли редуковані одиниці. Зміни у мові спочатку відображалися лише графічно, однак згодом вони піддалися лексикалізації, що передбачає зміну певного елемента мови (словоформи, морфеми) на інше слово або фразеологічну одиницю.

Сучасна англійська мова переживає так званий «неологічний бум» [15, с. 4]. На початку минулого століття 9% усіх неологізмів складали скорочення. У 80-х роках ХХ століття показник збільшився до 14%. Ці процеси є підтвердженням постійної зміни мови, її модернізації. Спрощені мовні одиниці допомагають економити комунікативний простір та передати більший обсяг інформації. Крім того, редукований мовний знак може використовуватися у мовленнєвому повідомленні як рівноцінний субститут прототипової лексики або ж може брати участь у створенні складноскорочених слів [12, с. 11].

1.2. Класифікації скорочених мовних одиниць та їх типи

Підвищення ролі письмової комунікації, збільшує можливості свідомої, цілеспрямованої діяльності щодо вдосконалення мови як засобу спілкування. Уже сам процес перетворення безписемної мови на писемну, а потім у літературну, є результатом свідомих дій людей та їх соціальних груп. Що стосується скорочень, у яких нерідко існує лише графічна форма, вони становлять особливий інтерес щодо їх нормалізації і стандартизації.

У жодній мові скорочення не є настільки численними як в сучасній англійській мові. Вони є однією з найбільш характерних рис розвитку англійської мови на даному етапі. Загалом прагнення передати максимальний обсяг інформації мінімальними мовними засобами призводить до створення нових скомпресованих форм і властиво багатьом сучасним мовам. Тенденція скорочувати слова надійно закріпилася в англійській мові оскільки словники тієї містять велику кількість односкладних слів. Проста структура слова сприяти популяризації нового способу словотворення.

Скорочення слова номінують термінологічну, евфемістичну, омонімічну, антропонімічну, емоційно забарвлену, соціально марковану і варіативну лексику. Вони існують у багатьох сферах і використовуються для позначення власних (назви країн, співтовариств, міжнародних організацій, партій, вищих

навчальних закладів, тощо) і загальних назв (предмети реальної дійсності, наукові поняття і особливо терміни). В економічній терміносистемі скорочення позначають різного роду урядові установи і посади, банки і фонди, асоціації та біржі, компанії і ринки, агентства та блоки, терміни і поняття, країни і міжнародні валюти. Більшість урізаних мовних одиниць зафіксовані словниками, однак існують і ті, що є авторськими нововведеннями і були створені тільки для конкретного випадку та для певного джерела інформації.

Поняття «скорочення» є ширшим ніж «аббревіатура». Скорочення є засобом словотвору, у якому під час написання від слова залишається його перша частина, однак зміст не втрачається. Загалом, термін «скорочення» позначає як процес зменшення звуковий або графічної довжини кореляти, яким може бути набір морфем, слово, словосполучення або набір слів, та і результат цієї дії.

Скорочення бувають лексичні та граматичні.

Лексичні скорочення – це складноскорочені слова, які утворюються із слів і словосполучень шляхом видалення частини складових їх літер або частин слів. Такі скорочення є самостійними словами і не потребують розшифрування при читанні. Лексичні скорочення поділяються на три основних типи: аббревіатури, усічення та контамінації.

Аббревіатурою зазвичай називають процес створення слова з перших літер чи складів компонентів фрази чи складного слова [18, с. 65]. Ці мовні одиниці також поділяються на декілька типів. Найбільш вживаними є ініціалізми та акроніми.

Ініціалізми є записом поняття першими літерами слів, з яких воно складається: CPA (*Cost Per Action or Acquisition*) – *вартість цільової дії*, CPC (*Cost Per Click*) – *вартість за клік*, CPE (*Cost Per Engagement*) – *вартість залучення*, CPI (*Cost Per Impression*) – *вартість перегляду*, CPM(*Cost Per Thousand Impressions*) – *вартість тисячі переглядів*, CR (*Conversion Rate*) – *конверсія*, ROAS (*Return On Ad Spend*) – *повернення рекламних інвестицій*,

ROI (Return On Investment) – повернення інвестицій, SSP (Supply-Side Platform) – автоматизована система продажі, DSP (Demand—Side Platform) – автоматизована система покупки, B-school (Business School) – бізнес-школа, EP terms (Easy payment terms) – легкі умови оплати.

Абревіатури досить часто використовуються для запису назв установ, організацій, тощо: *IAB (Interactive Advertising Bureau) – Бюро Інтерактивної Реклами, IMF (International Monetary Fund) – Міжнародний валютний фонд, EFTA – (European Free Trade Association) – Європейська асоціація вільної торгівлі, AGSB (American Graduate School of Business) – Американська вища школа бізнесу, BHMS (Business & Hotel Management School) – Школа готельно-ресторанного бізнесу, EEC (European Economic Community) – Європейська економічна спілка, EMC (European Monetary System) – Європейська валютна система, BRD (International Bank for Reconstruction and Development) – Міжнародний Банк Реконструкції і Розвитку, MBU (Montreux Business University) – Бізнес-університет Монтре.*

Як свідчать спостереження науковців, створені шляхом ініціального скорочення елементи не здатні самотійно виконувати роль лексем і тому існують лише у складі аббревіатур та складноскорочених слів [12, с.11]. Такий вид скорочення вживається, як правило, тільки при онлайн-комунікації та в діловій документації. Друковані видання його уникають та передають назви повністю.

Акроніми – аббревіатури, утворені з початкових літер кожного слова словосполучення і читаються як слова. Такі мовні одиниці вимовляються зливо, а не «по-буквах». Найвідомішими є акроніми *NATO (The North Atlantic Treaty Organization) – Організація Північноатлантичного договору* та *laser (light amplification by stimulated emission of radiation) – посилення світла за допомогою вимушеного випромінювання*. Термін з'явився вперше на початку 1940-х років в американській науково-технічній літературі і позначав скорочення, схожі на звичайні слова.

Існує два види акронімів:

1. акроніми, у яких послідовність звуків утвореної аббревіатури вимовляється немов окреме слово (*VIP* – *very important person*; *Benelux* – *Belgium, Netherlands, Luxemburg*);
2. слова, скорочення яких стало загальноповживаним терміном і мало хто знає, що це акронім (*radar* – *radio direction and ranging*, *Captcha* – *Completely Automatic Public Turing test to tell Computers and Humans Apart* (Повністю автоматичний тест Тьюринга для розрізнення комп'ютерів і людей)).

Акроніми досить часто зустрічаються у назвах відомих фірм та організацій: *LEGO* – *Leg Godt* (з данського «добре грати»), *Intel* – *Integrated Electronics* («інтегральна електроніка»), *FIAT* – *Fabbrica Italiana Automobili Torino* («італійська автомобільна фабрика Турина»), *IKEA* – (*Ingvar Kamprad Elmtaryd Agunnaryd* (ім'я та прізвище засновника, а також назва ферми і селища, де він народився), *ASOS* – *As Seen On Screen* («як показано на екрані»), *PAYGO* – *Pay As You Go* («плати коли зможеш»), *Carambar* – «*caramel*» («карамель») і «*barre*» («смужка», «брусок»), *Adidas Adolf (Adi) Dassler* – (поєднання ім'я та прізвища засновника бренду), *Haribo* – поєднання ім'я та прізвища засновника (*Hans Riegel*) та його рідного міста (*Bonn*), *GIMP* – *GNU Image Manipulation Program* (Програма для роботи з зображеннями операційної системи *GNU*), *UNESCO* – *the United Nations Educational Scientific and Cultural Organization* (Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури).

Загальна лінгвістична думка оперує поняттям акронімії визначаючи її як «спосіб словотворення», проте лексична одиниця за цим механізмом фактично не утворюється [8, с. 186]. Акроніми досі не піддалися стандартизації, тому загальноприйнятих правил запису цих мовних одиниць все ще не існує. Іноді до акронімів відносять також слова, утворені початковими сегментами слів. При цьому в більшості класифікацій скорочень ознака ініціальної (формування слова початковими звуками або сегментами) залишається визначальним.

В англійській мові також існує термін «Backronym» (бекронім), який є протиположним до акронімів. Бекронім – це фраза, побудована таким чином, що вже існуюче слово розглядається як аббревіатура якого-небудь поняття. Наприклад, англійський романіст і критик 20 століття якось запропонував, що слово «Book» може розшифровуватись «Box Of Organized Knowledge» – (*Коробка упорядкованих знань*). Також прикладом бекроніму є попередник відомого комп'ютера Apple Macintosh – The Apple Lisa, назва якого асоціювали з «Local Integrated Software Architecture», але насправді він був названий на честь дочки Стіва Джобса, народженої у 1978 році.

Бекроніми досить часто використовуються з метою створення комічного ефекту. Прикладом такого випадку може бути назва групи або організації A.C.R.O.N.Y.M., яка, поряд з іншими варіантами, може означати «A Clever Regiment of Nerdy Young Men» – (*Група молодих розумних чоловіків*).

Усічення – це утворення нового слова шляхом відкидання частини вихідного слова. В англійській мові існують кілька структурних різновидів усічень: початкові (Initial clipping або apheresis), середні (Medial clipping або syncope), кінцеві (Final clipping або apocope) та складенні (Complex clipping).

Найбільш загальноповсюджаним способом творення таких мовних одиниць є відкидання кінця слова: *demo* – *demonstration* (*демонстрація протесту*), *edit* – *editorial* (*редакційна стаття*), *limo* – *limousine* (*лімузин*), *memo* (*memorandum*) – *доповідна записка*. Також скорочуватися може початок слова і зберігатися кінцева частина: *scope* – *telescope* (*телескоп*), *tense* – *pretence* (*удавання, обман*), *tenna* – *antenna* (*антена*). Приклади усічення середини слова: *mo*у – *money* (*розм, гроші*), *mini*у – *ministry* (*розм, «міністерство»*), *t'ment* – *tournament* (*турнір, спортивне змагання*), *lad*у – *ladyship* (*брит, титул «леді»*). Ще одному виду усічення притаманно відкидання початку і кінця слова одночасно: *frig* – *refrigerator* (*холодильник*), *lecky* – *electric train* (*електричка*), *tec* – *detective* (*детектив*).

Іноколи урізаються одразу два слова, як, наприклад, сталося із *navicert* (*navigation certificate*). У таких випадках важко зрозуміти чим є дане

скорочення – усіченням чи контамінацією, тобто новотвором, що з'явилося шляхом поєднання частин двох подібних слів, оскільки межа між цими типами не досить чітка. Прикладами є *bodbiz*, *Chicom*, *Comsymp*, *Intelsat*, *midcult*, *pro-am*, *photo op*, *sci-fi* та *sitcom*, що утворилися шляхом об'єднання слів зі словосполучення.

Усічення можуть змінюватися орфографічно і фонографічно: *Prot*, *Prod* – *Protestant*; *agro* – *aggressiveness*, *aggression*; *mike* – *microphone*; *mersh* – *commercial*. У деяких випадках процес усічення може супроводжуватися додаванням суфікса. У такому випадку вивчення цього виду скорочення вже не обмежується рамками компресійного словотворення, а дозволяє розглядати усічення як «повноправне» слово, здатне на подальші зміни. Найчастіше суфіксацією супроводжуються усічення кінця слова. Інколи суфікс може додаватися до середини або кінця слова.

Загалом усічення використовуються у розмовній мові. Більшість термінів притаманна лише певній соціальній групі (наприклад студенти, лікарі, інженери, тощо): *spec(ulation)*, *tick(et = credit)* – біржовий сленг, *exam(ination)*, *math(ematics)*, *lab(oratory)* – шкільний, *vet(eran)* або *cap(tain)* – армійський.

Контамінація або телескопія – процес виникнення нового слова, його форми або виразу внаслідок зближення, поєднання частин двох подібних слів, форм, виразів, притаманний фразеології та синтаксису [30]. Перші назви цих мовних явищ – слова-гаманці, або слова-портмоне (*portmanteau words*), – з'явилися завдяки Льюїсу Керролу, який активно використовував контамінацію як інструмент мовної гри. Вперше такі слова з'явилися у книзі «Аліса в Задзеркаллі» (1810) [30]: у розмові між двома персонажами, Хампті Дампті та Бурмоковта, письменник застосував слово *mimsy*, що означало «*miserable and flimsy*» – «жалюгідний і невтішний»

Результатом контамінації є виникнення нового слова шляхом злиття частин декількох інших слів із словосполученням (*adid* (*adult* + *kid*), *tupper* (*tea* + *supper*), *sysadmin* (*system* + *administrator*), *regex* (*regular* + *expression*),

gensym (*generated* + *symbol*), *sysop* (*system* + *operator*), *agitprop* (*agitation* + *propaganda*), *modem* (*modulator* + *demodulator*). Ці частини мають назву «морфеми» (найменша граматична одиниця мови). Різниця між ними і повноцінним словом полягає у тому, що слово і є контамінацією літер та може вживатися самостійно, морфема, як менша одиниця, такої здатності не має (виключенням є застосування морфеми як кореня слова, у такому випадку вона має власний сенс). Результатом поєднання двох морфем є афікси, які отримують нову граматичну функцію під час свого виникнення, наприклад додавання літери *-s* в англійській мові вказує на множину.

Найбільш активно явище телескопії розвивається у фразеології і синтаксисі, однак контаміновані слова існують на всіх рівнях мови.

Контаміновані терміни можуть поєднувати:

1) слова, складові частини яких мають рівноцінне семантичне значення: *chunnel* = *channel* + *tunnel* (тунель через протоку); *dinter* = *dinner* + *interview* (інтерв'ю під час обіду); *begincement* = *beginning* + *commencement* (початок, відкриття); *Oxbridge* = *Oxford* + *Cambridge* (Оксбрідж - Оксфордський і Кембріджський університети).

2) слова з нерівноцінним семантичним значенням: головний компонент та його доповнення (найбільш поширений тип): *cashola* = *cash* + *payola* (гроші, які використовуються для підкупу чиновників); *aerotropolis* = *aeropot* + *metropolis* (велике місто, економічне і соціальне життя якого обертається навколо вузлового аеропорту); *carfast* = *car* + *fast* (сніданок під час керування автомобілем).

3) два рівноцінних за значенням слова які мають сенс лише у певному контексті: *chugging* = *charity* + *mugging* (людина, що збирає гроші на благодійні цілі на вулиці); *meritocracy* = *merit* + *aristocracy* (правляча еліта).

Графічне скорочення – це спосіб короткої записи слів. Він використовується для економії часу, яке повинно бути витрачено для запису, і місця на аркуші. При графічному скороченні в слові пропускаються букви або склади (пропуск позначається крапкою, тире або косою рисою): *bldg*

(*building*), *govt* (*government*)). Слово записується коротко, але вимовляється повністю. Такі скорочення вимагають розшифровки та не функціонують у мові як самостійні частини. Найчастіше вони використовуються під час позначення на письмі днів тижня (*Mon – Monday*), місяців (*Aug – August*), американських штатів (*Alas. – Alaska*), звертань (*Mr., Ms., Dr. – Mister, Miss, Doctor*), різноманітних рангів та ступенів (*Col. – colonel, MD – medical doctor*), одиниць вимірювання часу, довжини, ваги (*sec – second, ft – foot/feet*), тощо [18, с. 67].

Інтернет є найпопулярнішим місцем використання графічних скорочень, оскільки вони допомагають максимально швидко і зрозуміло передати інформацію. Скорочуватися можуть як слова (*PPL – people, PLS – please*) та словосполучення (*BTW – by the way, B2B – business to business, WB – welcome back, PM – private message, ANY1 – any one,*), так і цілі речення (*BOT – back on topic, FWIW – For What It's Worth, IIWM – If It Were Me, ATM – at the moment, GIGO – Garbage In Garbage Out, IMHO – in my humble opinion, RTFM – read this fine manual, ASAP – as soon as possible, HTH – Hope This Helps, AFAIK – as far as I know, ICBW – I could be wrong, BBS – be back soon, GTG – I got to go, HTH – hope this helps, TFHAOT – thank for help ahead of time, TKVM – thank you very much, CU – I see you*). Для позначення скорочення не різко використовуються цифри: *B2B – business-to-business, B2B2C – business-to-business-to-consumer, C2B2C – consumer-to-business-to-consumer, 2day – today, B4 – before, L8R – later, M8 – mate, GR8 – great, 10x/Thx – thanks, 4X – foreign exchange, U2 – you too, 4U – For You*.

Деякі терміни можуть скорочуватися до початкової літери: *A/S/L – age/sex/location, U – you, R – are*. Також досить популярним способом скорочення є відкидання голосних літер слова: *ctr* (*centre*), *fwd* (*forward*), *jr* (*junior*), *shtg* (*shortage*), *rqs* (*requirements*), *ppd* (*prepaid*). Без попереднього розшифрування, зрозуміти такі слова досить складно.

Графічні скорочення можна зустріти у заголовках газет: *FCPA – Foreign Corrupt Practices Act*.

Самими першими графічними скороченнями в англійській мові вважаються скорочення латинського походження. Такі слова читаються повністю, однак при написанні деяка їх частина відкидається: *etc* – *so on* (*et cetera*), *e.g.* – *for example* (*Latin exempli gratia*), *a.m.* – *in the morning* (*ante meridiem*), *No* – *number* (*numero*), *loc.cit.* – *locus citato* (*in the passage cited*), *cf.* – *conferre* (*compare*), *p.a.* – *a year* (*per annum*), *d* – *penny* (*dinarius*), *lb* – *pound* (*libra*), *i.e.* – *that is* (*idest*). До цієї ж групи належать позначення грошових номіналів: *libra* (*pound*) та *denarius* (*penny*).

У деяких випадках вимовляються початкові літери, наприклад, *a.m.* [*Ei'em*], *p.m.* [*Pi:'em*], їх можна розглядати як лексичні початкові скорочення. Багато скорочень мають різне значення залежно від контексту, наприклад: *p.m.* може бути *in the afternoon* (*post meridiem*) або *after death* (*post mortem*).

Досить часто графічні скорочення використовуються для запису одиниць часу, довжини, ваги (*f. / ft* – *foot / feet*, *sec.* – *second*, *in.* – *inch*, *mg.* – *milligram*), днів тижня (*Mon* – *Monday*, *Tue* – *Tuesday*), місяців (*Apr* – *April*, *Aug* – *August*, *Sep* – *September*), назви населених пунктів (*Yorks* – *Yorkshire*, *Berks* – *Berkshire*, *Ala* – *Alabama*, *Alas* – *Alaska*, *Calif* – *California*), звернень (*Mr*, *Mrs*, *Ms*).

Військові і наукові ступені створюють окрему групу скорочень у зв'язку зі своїми загальноновживаністю та великою кількістю: *capt* (*captain*) – *капітан*, *col* (*colonel*) – *полковник*, *sgt* (*sergeant*) – *сержант*, *B.A.* (*Bachelor of Arts*) – *Бакалавр в галузі гуманітарних наук*, *DM* (*Doctor of Medicine*) – *Доктор медицини*, *BBA* (*Bachelor of Business Administration*) – *Бакалавр бізнес адміністрування*, *B.Sc.* (*Bachelor of Science* (*s*)) – *Бакалавр в галузі природничих наук*, *M.A.* (*Master of Arts*) – *Магістр в галузі гуманітарних наук*, *M.Sc.* (*Master of Science*) – *Магістр в галузі природничих наук*, *MBA* (*Master of Business Administration*) – *Ступінь магістра ділового адміністрування*, *Ph.D.* (*Doctor of Philosophy*) – *Доктор філософії*, *Sc.D.* (*Doctor of Science*) – *Доктор наук*.

Найбільшим місцем використання графічних скорочень є Інтернет, користувачі якого зацікавлені у максимально швидкій передачі інформації. З популяризацією онлайн-спілкування користувачі шукали нові способи оперативно передати не тільки окремі слова, а й свої емоції. Таким чином виник особливий вид графічних скорочень – емотикони, зображення виразу обличчя за допомогою використанням топографічних символів, як правило, розділових знаків, цифр і букв. Перші емотикони були придумані Скоттом Фалманом у 1982 році і склалися із двокрапки, тире та дужок – :-) і :- (– хоча їх прототипи насправді виникли в комп'ютерній системі PLATO IV ще у 1972 році. Також досить популярною є двосимвольна версія :), яка відкидає «ніс».

Загалом, використання емотиконів можна прослідкувати із XVII століття, словацький нотаріус намалював символ, щоб засвідчити своє задоволення станом муніципальних фінансових записів свого міста у 1635 році. У Національному телеграфному огляді та Керівництві операторів у квітні 1857 року зафіксовано використання числа 73 на азбуці Морзе для вираження «любові та поцілунків» (згодом зведеного до більш офіційного «найкращих побажань»). Спочатку емотикони використовувалися для передачі емоцій і мали статус «скорочення», згодом вони перетворилися у графічний символ, який втратив свій лінгвістичний бекграунд.

Другим за популярністю майданчиком для застосування графічних скорочень після мережі Інтернет є ділова документація: *cc* (*carbon copy*) – копія, *RSVP* (від французького виразу *repondez s'il vous plait* – прошу відповісти; *ASAP* (*as soon as possible*) – як найшвидше.

Кожна сфера діяльності має власний словник графічних скорочень. Наприклад економічній термінології притаманні наступні скорочення: *EMC* – *European Monetary System* (Європейська валютна система, *EBC*); *EFTA* – *European Free Trade Association* (Європейська асоціація вільної торгівлі, *EABT*); *BOP* – *Balance of Payments* (Платіжний баланс), *CPI* – *Consumer Price Index* (Індекс цін споживача, *ICЦ*); *IMF* – *International Monetary Fund*

(Міжнародний валютний фонд, МВФ); *CV* – *Curriculum Vitae* (життєпис; широкий, розгорнутий, досить докладний виклад освітнього рівня та професійного досвіду автора), *PA* – *personal assistant* (Особистий секретар), *CCFF* – *Compensatory and Contingency Financing Facility* (Механізм Компенсаційного і надзвичайного фінансування, ССФФ); *IBRD* – *International Bank for Reconstruction and Development* (Міжнародний Банк Реконструкції і Розвитку, Всесвітній Банк); *VAT* – *Value Added Tax* (Податок на додаткову вартість, ПДВ), *DL* – *deadline* (Крайній термін виконання якої-небудь роботи або завершення проекту).

Серед листування знавців комп'ютерних наук не руділо зустрічаються наступні скорочення: *INS* – *insert* (клавіша для вставки символу), *VR* – *virtual reality* (віртуальна реальність), *PC* – *personal computer* (персональний комп'ютер), *TPWR* – *typewriter* (пристрій для друкування), *DEL* – *delete* (клавіша, призначена для видалення символу), *CLS* – *Clear Screen* (клавіша, що виконує функцію "очистки екрану").

Ще одним підтипом графічних скорочень, що притаманний виключно англійській мові, є напівскорочення. Вони створюються шляхом скорочення першого слова словосполучення до початкової літери і збереженням другого: *A-bomb* – *atomic bomb*, *M-way* – *Motorway*, *ATM machine* – *automated teller machine*. Однак велика літера на початку скорочення також може позначати якийсь термін: *H-bomb* (*Hydrogen Bomb*) – воднева бомба; *T-shirt* – футболка з короткими рукавами у вигляді літери *T*; *Y-intersection* – перехрестя доріг у вигляді літери *Y*; *X-ing* (*Crossing*) – перехід, *X-rays* – рентгенівські промені. Такі слова є самостійними термінами та не мають відношення до скорочень взагалі.

Із розвитком сучасних технологій існує досить велика кількість напівскорочень, що мають на своєму початку літеру «e»: *e-filing/e-file* – надсилання декларації про прибутки у податкову службу через Інтернет; *Envoy* – урядовець, відповідальний за розвиток електронної торгівлі через Інтернет; *e-wallet* – «електронний гаманець», що дає можливість швидко

одержували певну інформацію для придбання товарів та послуг через Інтернет; *e-cruiter* – фірма або окрема персону, які займаються найманням робітників та службовців через Інтернет; *E-mail* – електронна пошта; *e-volution* – електронна еволюція, поступове проникнення комп'ютерної техніки в усі сфери діяльності людини. Літера «е» може позначати термін *electronic*: *e-data*, *e-cash*, *e-mail*. Під час спілкування ці слова не потребують розшифровки. Види онлайн-торгівлі позначаються за аналогією до *e-commerce*: *d-commerce*, *m-commerce*, *t-commerce*, *v-commerce*.

Всесвітньовідомим напівскороченням є *X-mas* (*Christmas* – Різдво), де *X* позначає слово *Christ* та має вигляд хреста. Це скорочення та подібні до нього часто не розшифровуються під час усної комунікації, а вимовляються так само.

1.3. Явище скорочення в англомовній економічній терміносистемі

Англійська мова належить до тих мов, що має найширший словниковий запас: близько 250 000 відмінних слів; Оксфордський словник англійської мови нараховує близько 600 000 слів, а словник Вебстера – 475 000 [25, с. 128]. Оскільки економічна терміносистема англійської мови має великий обсяг важливих термінів, нині існує незліченна кількість скорочень.

Під визначенням економічного терміну мається на увазі слово чи словосполучення, що позначає поняття економічної сфери. Економічна терміносистема англійської мови постає у вигляді середовища функціонування системи мови, при цьому термін набуває статусу елемента цієї системи, основною функцією якої є описова функція, що щільно пов'язана із діловою пресою. Економічні терміни як елементи системи виконують своє основне призначення – передають необхідну інформацію.

Формування англійської економічної терміносистеми починається із XVI століття зі швидким розвитком відповідної сфери. У той час латинська мова була непорушною мовою науки, а отже впливала на назви, що виникали.

Також частина термінів була запозичена із грецької мови. Формуванню англійської економічної термінології сприяло зародження капіталізму (XVI – кінець XVII століття), розширення зовнішнього і внутрішнього ринку, зростання сільського господарства. Відбувається формування окремих галузей економіки, а також ускладнюється грошовий обіг, виникають нові види торговельних угод, біржа перетворюється на місце операцій з товарами і цінними паперами, розвивається кредитування і банківська справа. Це призвело до стабілізації економічної терміносистеми, а на зміну латинської мови поступово приходить англійська. Процес формування мови науки тривав ще два з половиною століття, перш ніж двомовність пішло в небуття.

Однак деякі запозичення й досі існують в англійській економічній терміносистемі. Нині їх кількість є мінімальною, оскільки англomовні країни займають лідируючі позиції у світовій економіці.

Наприклад в діловій документації не рідко використовуються терміни латинської мови: *ad valorem* (*Ad val*) – «з вартості», «адвалерний»; *bona fide* – сумлінний, чесний; *bona vacantia* – майно без власника; *caveat emptor* – «якість на ризик покупця»; *caveat venditor (subscriber)* – «нехай продавець остерегається»; *ceteris paribus* – при інших рівних умовах; *curriculum vitae* (CV) – коротка бібліографічна довідка про працівника; *data* – дані; *de facto* – де-факто; *proviso* - умова (угоди); *ex officio* – «за службовим станом»; *in personam* – дія проти особистості; *in rem* – дія, спрямована проти власності.

Загальноновживаними запозиченнями із французької мови є: *achat au comptant* – покупка за готівку; *achats de placement* – покупка інвестицій, акцій; *a forfait* – «а форфе» (відмова від права); *au comptant* – за готівку; *au porteur* – на пред'явника; *au terme* – на термін; *banque d'affaire* – діловий банк; *billets de tresorerie* – казначейські векселі підприємств; *bons du tresor* – казначейські облігації; *bourse* – фондова біржа; *boutique* – маленька спеціалізована брокерська фірма; *carte blanche* – «карт бланш»; *cote officielle*

– офіційне котирування; *coulisse* – «куліса»; *en bloc* – *онтом*; *report* – доповідь, звіт.

Менш поширений процес запозичення слів з німецької мови: *aufgelt* – премія; *Borse* – біржа; *Borsengesetz* – біржовий закон; *Effekten* – акції, ринкові цінні папери; *Frankfurter Wertpapierbourse* – фондова біржа Франкфурта; *geregelter Freiverkehr* – регульований «вільний» ринок; *Grossbanken* – великі банки; *Kux* – акція гірничодобувної компанії; *Makler* – маклер.

Економічна терміносистема англійської мови має декілька видів термінів, що можуть скорочуватися:

1) власне економічні поняття, що зафіксовані у словниках і мають відповідник в усіх мовах перекладу. Їх скорочення також є фіксованими та загальноновживаними;

2) професіоналізми – терміни, значення яких є зрозумілим тільки працівникам економічної сфери. Скорочення до таких понять можна знайти лише у вузькоспеціалізованих словниках;

3) ретермінологізовані слова, що запозичені із інших наукових сфер. Скорочення до таких термінів також можуть бути фіксованими або створюватися за потребою контексту;

4) запозичення з літературної мови – терміни, що в процесі розвитку лексикології стали економічними поняттями.

Більшість термінів скорочуються або до початкової літери (*Demand (D)* – *попит*, *Price (P)* – *ціна*, *Quantity (Q)* – *кількість*, *Revenue (R)* – *дохід*, *Supply (S)* – *пропозиція*), або шляхом аббревіації: *AC* – *account current* (поточний рахунок), *BA* – *Bankruptcy Act* (закон про банкрутство), *DDP* – *Delivered Duty Paid* (поставка зі сплатою мита); *FP* – 1. *floating policy* (генеральний поліс) 2. *fully paid* (повністю оплачено); *FY* – *fiscal year, financial year* (фінансовий рік); *IFB* – *invitation for bids* (оголошення торгів); *MM* – *money market* (грошовий ринок); *MR* – *marginal revenue* (граничний дохід); *NAV* – *net asset value* (вартість чистих активів); *NP* – *national product* (національний

продукт); *TB* – *Treasury bill* (казначейський квиток); *TD* – *time deposit* (терміновий депозит); *VAT* – *value added tax* (податок на додану вартість); *EMF* – *European Management Forum* (Європейський форум з проблем управління); *ABB* – *activity-based budgeting* (операційно-орієнтоване розроблення бюджету); *BB* – *Asea Brown Boveri* (*ABB*, міжнародний концерн, що спеціалізується у галузі електротехніки, енергетичного машинобудування та інформаційних технологій); *ac* – *account current* (поточний рахунок).

Ще одним способом скоротити економічний термін є відкидання голосних літер слова: *acct* – *account* (рахунок); *bkpr* – *bankrupt* (банкрут); *chgs* – *charges* (витрати); *dbk.* – *drawback* (повернення мита); *dct.* – *document* (документ); *Ltd* – *limited* (з обмеженою відповідальністю); *mfr.* – *manufacture* (виробництво); *Mkt.* – *market* (ринок), *mtgd* – *mortgaged* (закладений); *pc.* – *price* (ціна); *pct.* – *per cent* (відсоток); *qtn.* – *quotation* (котирування); *rcpt.* – *receipt* (надходження, дохід); *stg* – *shortage* (недостача, нестача); *tfr.* – *transfer* (переказ; перерахування).

Усічення термінів можна прослідкувати у наступних прикладах: *aud.* – *auditor* (бухгалтер-ревізор); *Bal.* – *balance* (залишок, сальдо); *cap.* – *capital* (капітал); *Dis.* – *discount* (знижка); *fis.* – *fiscal* (фіскальний); *imp.* – 1. *import* (імпорт) 2. *imported* (імпортований) 3. *importer* (імпортер); *le* – *lease* (оренда); *leg* – *legal* (законний); *lic* – *licence* (ліцензія); *main.* – *maintenance* (експлуатація); *man.* – *management* (управління); *mer.* – *mercantile* (торговий) 2. *merchandise* (товар); *ret.* – 1. *retired* (вилучений з обігу; оплачений (вексель), *ship.* – *shipment* (відвантаження); *val.* – *value* (цінність).

Багато компонентів економічного глосарія закріплено Інкотермс – міжнародним збірником правил тлумачення понять цієї сфери. Система виникла у 1936 році і має вигляд словника. Велика кількість слів у словнику представлена у виді аббревіатур, що відображають обов'язки сторін під час акту купівлі-продажу товарів, а також визначають вартість і ризики під час транспортування товару.

Скорочення Інкотермс складаються з трьох літер, де перша вказує на розподіл зобов'язань покупця і продавця та ризиків під час укладання торгівельної угоди: група E (Departure) – відвантаження, перехід зобов'язань - у місця відправлення: обов'язок продавця передати товари покупцеві безпосередньо на своєму складі, митне очищення товару продавцем не проводиться; продавець не відповідає за транспортування (*EXW (ex works)* – *покупець забирає товар на складі продавця, що є зазначеним у договорі, та повинен оплатити експортне мито*); F (Main carriage unpaid) – основне перевезення не сплачено продавцем: обов'язок передати товар у розпорядження перевізника, якого покупець наймає самостійно (*FCA (free carrier)* – *товар доставляється до зазначеного замовником терміналу відправлення, експортні мита сплачує продавець*; *FAS (free alongside ship)* - *товар доставляється до судна покупця, у договорі вказується порт навантаження, доставку і завантаження товару оплачує покупець*; *FOB (free on board)* – *товар доставляється на судно покупця, доставку оплачує продавець*); C (Main carriage paid) – основне перевезення сплачено продавцем: зобов'язання укласти договір перевезення товару, але без прийняття на себе ризику його випадкової втрати або пошкодження (*CPT (carriage paid to)* – *товар доставляється головному перевізнику покупця, страхування, розмитнення та доставку оплачує покупець*; *CIP (carriage and insurance paid to)* відрізняється від CPT лише тим, що страхування здійснюється продавцем; *CFR (cost and freight)* – *товар доставляється до зазначеного покупцем порту призначення, основні витрати оплачує покупець*; *CIF (cost, insurance and freight)* – *те саме, що CFR, але страхування здійснює продавець*); D (Arrival) – прибуття, перехід зобов'язань у покупця, повноцінна доставка: обов'язок продавця покрити усі витрати та узяти на себе усі ризики до моменту доставки товару в країну призначення (*DAT (delivered at terminal)* – *поставка до зазначеного в договорі імпортного митного терміналу, усі витрати, окрім мита, сплачує продавець*; *DAP (delivered at place)* – *поставка у місце призначення, що вказано у договорі,*

покупець сплачує мито і місцеві податки; *DDP (delivered duty paid)* – товар доставляється у місце призначення без сплати податків та усіх митних зборів).

Словник Інкотермс досить часто підлягає змінам та доповненням. Наприклад, у 2010 терміном *DAP* було узагальнено поняття *DAF (delivered at frontier, доставка до кордону)*, *DES (delivered ex ship, доставка безпосередньо на борт судна в порту призначення)* і *DDU (delivered, duty unpaid, доставка у вказане місце без розмитнення)*, а скорочення *DAT* почало використовуватися замість *DEQ (delivered ex quay, доставка у порт)*.

Досить часто торгівля відбувається між декількома міжнародними установами, назви яких, не рідко, мають більше одного слова. Під час ведення ділової документації, застосовується аббревіатура цієї назви: *EEC (European Economic Community)* – Європейське економічне співтовариство, *EFTA (European Free Trade Association)* – Європейська вільна торгова асоціація, *WTO (World Trade Organization)* – Всесвітня торговельна організація, *European Bank of Reconstruction and Development (EBRD)* – Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), *European Economic Community (EEC)* – Європейська економічна співдружність, *International Labour Organization (ILO)* – Міжнародна організація праці, *International Monetary Fund (IMF)* – Міжнародний валютний фонд.

Інколи скорочуватися можуть лише деякі слова назви, наприклад *Міжнародний банк реконструкції та розвитку* записується *IBRD World Bank* та розшифровуватися як *International Bank of Reconstruction and Development*. Державні установи у назвах яких присутня країна, зберігають частку «of» при скороченні: *Bank of England (B. of E.)* – Банк Англії.

Документація інтернет-торгівлі досить часто містить аббревіатури у яких цифра «2» застосовується замість частини *to*: *B2B (business-to-business)*, *B2C (business-to-consumer)*, *B2B2C (business-to-business-to-consumer)*, *C2C (consumer-to-consumer)*, *C2B2C (consumer-to-business-to-consumer)*, *B2E (business-to-employee)*, *B2G (business-to-government)*, *D2B (direct-to-buyer)*,

D2C (direct-to-consumer), E2B (education-to-business), E2C (education-to-consumer), E2E (entrepreneur-to-entrepreneur), P2B (path-to-bankruptcy), P2P (producer-to-producer). Переклад таких мовних одиниць відбувається шляхом описового методу, інколи до таких термінів у мові перекладу існує фіксований еквівалент. Першою подібною аббревіатура виникла у на початку цього сторіччя, складалася з однієї літери та двох цифр – *2KI*, і позначала 2001 рік.

Терміни, що складаються із декількох слів не мають розділових знаків при скороченні (*Average cost (AC)* – *середні витрати*, *Average fixed cost (AFC)* – *середні постійні витрати*, *Average revenue (AR)* – *середня виручка (дохід)*, *Average total cost (ATC)* – *середні валові витрати*, *Average variable cost (AVC)* – *середні змінні витрати*, *Balance of National Economy (BNE)* – *баланс народного господарства*, *Bill of lading (B/L)* – *транспортна накладна*, *Disposable income (DI)* – *післяподатковий дохід*, *European Article Number (EAN)* – *Європейський артикул*, *European Currency Unit (ECU)* – *«європейська грошова одиниця»*, *Fixed cost (FC)* – *постійні витрати*, *Free on board (FOB)* – *умова поставки*, *Gross Domestic Product (GDP)* – *валовий внутрішній продукт*, *Gross National Product (GNP)* – *валовий національний продукт*) або містять у собі знаки пунктуації, наприклад крапки (*Cash on delivery (C. O. D.)* – *сплата після отримання товару*, *Liberal Values (LV)* – *досл. «ліберальні цінності»*).

Переклад скорочених термінів економічної сфери здійснюється за допомогою застосування фіксованого відповідника (*CAB (Citizens Advice Bureau)* – *Бюро консультацій населення*, *IBC (International Business Company)* – *Міжнародна ділова компанія (МДК)* або звичайною транслітерацією аббревіатури мови оригіналу: *AP* – *(агенство) Ассошиейтед прес*).

Якщо в оригіналі скорочення вживається кілька разів, перекладач може ввести у текст перекладу відповідне скорочення у дужках після подання повної форми скорочення і далі у тексті перекладу вживати відповідне

скорочення українською мовою [14, с. 65] Крім того, перекладачі також використовують метод транскодування повної (вихідної) форми відповідного скорочення [26, с. 65].

Висновки до розділу 1

Серед способів словотворення аббревіація займає особливе місце. Як зазначалося вище, в мові вона виконує компресивну функцію, тобто створює більш короткі, ніж співвідносне словосполучення, номінації. Основні сфери застосування аббревіації – ділове листування, наукова та публіцистична літератури. Але скорочення – це не стільки економія часу, а більш забарвлені форми вираження вже відомих понять, тобто крім функції економії мовного простору, скорочення виконують також експресивну функцію.

Поняття «скорочення» походить від латинського слова *abbrevio*, що означає «короткий». З точки зору сучасної лінгвістики, аббревіація є способом утворення слів від інших слів або словосполучень. Скорочення застосовуються із початку виникнення письмової мови та мають довгу історію. Стародавні римляни під час листування використовували прототипи сучасних усічень – тиротанські відмітки, що разом з латинською мовою застосовувалися аж до Середньовіччя під час таврування монет, у різноманітних написах, рукописах і грамотах. Це стало поштовхом для розвитку стенографії.

Подальший розвиток явища скорочення зумовлений швидким розвитком лінгвістики і модернізацією мови в цілому.

Англійській економічній терміносистемі притаманне широке використання скорочень різного виду. Загалом поняття «скорочення» є ширшим за своїм значенням ніж «аббревіатура» або «акронім». Скорочення бувають лексичні та граматичні.

Лексичні скорочення утворюються зі слів і словосполучень шляхом видалення частини складових їх букв або частин слів та функціонують у мові

як самостійні слова, не вимагаючи розшифровки під час вимови. Механізмами їх створення є аббревіатури, усічення та контамінації (формується усіченням першого та другого слів словосполучення).

Аббревіатури утворюються з початкових букв або звуків слів. Їх прикладом є ініціалізми, що складаються з перших літер слів терміна.

Акроніми є підвидом аббревіатур. Вони відрізняються тим, що утворене скорочення містить поєднання звуків, яке легко вимовити при читанні. Акроніми бувають двох видів: слова, що вимовляються разом, а не «по буквах» і слова, скорочення яких перетворилося на загальноприйнятий термін і стало самостійним поняттям.

Усічення утворюються із початкової частини слова. Такі скорочення потребують розшифровки під час читання.

Контамінації формуються усіченням першого та другого слів словосполучення. Як правило, вони застосовуються у сфері фразеології та синтаксису. До початку одного слова додається кінець іншого. Ці два слова поєднуються навколо подібних звуків.

Графічні скорочення особливі тим, що застосовуються тільки під час листування, не функціонують у мові як самостійні слова та вимагають розшифровки при читанні. Вони особливо поширені під час електронної комунікації. Підвидом графічних скорочень є емотикони, що є засобом передачі емоцій через схематичне зображення людського обличчя за рахунок використання графічних символів.

Напівскорочення притаманні виключно англійській мові та утворюються за допомогою суміші акроніма одного зі слів словосполучення та збереження основи іншого слова. Інколи даний підвид скорочень не потребує пояснення під час вимови.

Глосарій англійської економічної терміносистеми містить велику кількість термінів. Скорочення більшості понять закріплені у словниках. Загалом, економічні терміни англійської мови можуть скорочуватися шляхом аббревіації (при наявності більше ніж одного слова) та усіченням частини.

Більшість із них закріплена міжнародною системою Інкотермс, що містить у собі опис найбільш уживаних економічних понять. Терміни представлені у вигляді аббревіатури із трьох літер, де перша позначає зобов'язання усіх сторін акту купівлі-продажу.

Загалом, саме лексика відображає те, що відбувається в суспільному житті, у розвитку усіх сферах людської діяльності та мислення. Більшість лексичних новоутворень виявляються громіздкими і незручними у використанні. Аббревіація дозволяє надати цим мовним одиницям більш коротку, скомпресовану форму при повному збереженні значення та зекономити час передачі інформації.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СКОРОЧЕНИХ МОВНИХ ОДИНИЦЬ З ТОЧКИ ЗОРУ ЛІНГВОПРАГМАТИКИ

Мовний знак має не тільки семантичне і синтаксичне значення у мові, але і прагматичне. Одиниці мови можуть справляти на людей певне враження (позитивне, негативне або нейтральне), впливати на них, викликати ту чи іншу реакцію. Такі самі якості мають будь-яке висловлювання, і будь-який текст.

2.1. Лінгвістична прагматика та її зв'язок з перекладом

Лінгвопрагматика – розділ мовознавства, що вивчає умови використання мовцями мовних знаків. Головний об'єкт вивчення – мовний акт, в зв'язку з чим детально аналізуються положення теорії комунікації, зокрема взаємодія мовних одиниць і особливості їх застосування у певному контексті. У сферу дослідження лінгвопрагматики входить також аналіз цілей висловлювання (у тому числі і прихованих), внутрішньої установки мовця і готовності слухача «піти назустріч» в досягненні поставленої мети; вивчення типів комунікативної поведінки: мовленнєвої стратегії і тактики, правил діалогу, спрямованих на досягнення ефективності спілкування, використання так званих «непрямих» мовних актів і різноманітних прийомів мовної гри. Прагматика стосується як інтерпретації висловлювань, так і вибору їх форми в конкретних умовах. Під кутом зору цієї науки можна розглядати будь-який мовний акт, наприклад подяку, пораду, погрозу.

Вивчення прагматичних аспектів перекладу становить одне з найважливіших завдань теорії перекладу [17].

Нерідко під час спілкування прагматичний компонент є важливішим, ніж власне семантичний. Це означає, що мовець має на меті не тільки передати об'єктивну інформацію, а й визначити своє відношення до

співрозмовника: емотивна функція стає провідною, а комунікативна відходить на задній план.

Лінгвопрагматика поділяється на функціональну і приховану. Функціональна досліджує мовну діяльність відправника повідомлення з продуманим навмисним вибором іллокуції – мети, що повинна бути досягнена під час мовленнєвого акту та надає висловлюванню конкретної спрямованості. Прихована лінгвопрагматика вивчає інтуїтивний вибір мовної поведінки відправника тексту, його комунікативні наміри. Такий поділ застосовується виключно в дослідницьких цілях, однак завдяки ньому можна отримати важливі практичні результати.

Лінгвістична прагматика не має чітких меж, вона вивчає проблеми, що можуть виникнути під час вибору тієї чи іншої мовної одиниці під час передачі інформації. Прагматика також досліджує акт комунікації в рамках загальної теорії людської діяльності.

Будь-яка одиниця мови створюється з певною метою, наприклад передати необхідну інформацію або справити враження на слухача. Під прагматичними аспектами перекладу слід розуміти прагматичний потенціал тексту, його прагматичну адаптацію і прагматичні значення усіх лексичних одиниць.

Прагматичне значення – це відношення між знаком і людиною, яка користується цим знаком. Ставлення людей до одиниць мови завжди є суб'єктивним, однак відображає відношення цих людей до конкретних понять. Нерідко за словом закріплюється певне емоційне забарвлення, що додається до його семантичної структури в якості постійного компонента. Це називається прагматичним значенням мовного знака.

Існують наступні види прагматичного значення:

1. Стилiстична характеристика слова визначає доречність застосування слова в певному контексті, його загальновживаність та відношення самого мовця до цього слова. Ця закріпленість слів за певним стилем стає їх постійною характеристикою і, тим самим, компонентом їх

прагматичного значення. Стилiстична характеристика буває нейтральна (стилiстично немаркованi слова, що вживаються в усiх типах i жанрах мови та входять в ядро словникового складу будь-якої мови), побутово-розмовна (слова, що вживаються у «неофіційній» ситуації i не застосовуються, як правило, у письмовій мові), книжкова (слова, що вживаються в усiх жанрах письмової мови i не застосовуються під час усної комунікації, виключенням є «офіційні» ситуації) та термінологічна (слова, що застосовуються тільки в офіційно-науковому стилі);

2. Регістр слова передбачає, що для кожного кола спілкування використовується рiзна лексика; виникають певні умови або ситуації спілкування, що зумовлюють вибір тих чи інших мовних засобів, в тому числі лексичних одиниць. У зв'язку з цим виділяють п'ять регістрів лексики: фамiльярний, невимушений, нейтральний, формальний, високий;
3. Емоційне забарвлення слова характеризується тим, що у будь-якій мові існують слова i вирази, компонентом семантичної структури яких є емоційне ставлення мовця до поняття, тобто позитивна або негативна оцінка предметів, дій, якостей i явищ які позначаються таким словом. У цьому випадку прийнято говорити про негативне або позитивне емоційне забарвлення слова. Слова, що не містять у собі жодної оцінки вважаються емоційно нейтральними. Їх у словнику переважна більшість. Лексичні одиниці можуть бути поділені на три основні групи: негативно емоційні, нейтрально-емоційні i позитивно емоційні.

Отримуючи інформацію, реципієнт вступає в прагматичні відносини з текстом, що можуть мати рiзний характер, наприклад iнтелектуальні, коли текст є лише джерелом відомостей i фактів та особисто не стосується читача. У той же час будь-яка інформація може справити глибоке враження на її отримувача. Вона може торкнутися його почуття, викликати певну емоційну

реакцію, спонукати до якимось діям. Здатність тексту справляти подібне враження на одержувача інформації, називається прагматикою тексту.

Характер такого впливу визначається трьома основними факторами:

1. зміст висловлювання (сама інформація, що може викликати певну реакцію);
2. форма висловлювання (сприйняття повідомлення залежить від характеру складових цього повідомлення);
3. особисте відношення слухача до змісту інформації (наприклад, повідомлення про зміну графіку праці може сприйнятися по різному).

Згідно Альбрехта Нойберта, видатного німецького лінгвіста і теоретика перекладу, що запропонував теорію перекладацької еквівалентності, в основі якої лежить принцип збереження прагматики оригіналу, існує чотири рівні прагматичних взаємин в перекладі:

1. Найвищий (збереження повного прагматичного потенціалу, оскільки текст спрямований на будь-якого читача (науково-технічна література);
2. Успішний (інформаційно-аналітичний матеріал для іншомовної аудиторії);
3. Переклад тексту з обмеженнями (переклад художньої літератури);
4. Майже неможливість відтворити прагматичний оригінал в перекладі (коли оригінал тексту спрямований виключно на носіїв мови (законодавчі документи, суспільно-політична та економічна періодика, різні оголошення).

Під час своєї роботи, перекладач повинен якомога точніше відтворити прагматичний аспект тексту перекладу. У деяких випадках його видозміна можлива, оскільки адекватність перекладу від цього не залежить. Досить часто еквівалентна передача змісту оригіналу під час перекладу відображає також його прагматичний потенціал. Однак якщо реципієнт належить до іншого мовного колективу та іншої культури, перекладачу необхідно застосувати один із засобів прагматичної адаптації:

1. Додавання – пояснення різного роду реалій. Наприклад до географічних назв слід додати слова «місто», «штат», «провінція», тощо (*Oklahoma – штат Оклахома, Surrey – графство Суррей*);

Приклад перекладу:

<i>He works as e-cruiter now.</i>	<i>Він займається наймитом нових службовців через Інтернет.</i>
<i>I was forced to use DSP for this!</i>	<i>Я був змушений скористатися автоматизованою системою покупки!</i>
<i>Forbes asked both candidates.</i>	<i>Журнал "Forbes" поставив питання обом кандидатам.</i>
<i>Deals with Parmalat were canceled.</i>	<i>Угоди з компанією Parmalat були скасовані.</i>

2. Упущення – відкидання деяких слів із речення (як правило власних назв) з метою зробити текст зрозумілим для широкого загалу;

<i>There were pills and medicine in the shop and everything smelled like Vicks 'Nose Drops.</i>	<i>У магазині продавались якісь бульбашки, пігулки та все пахло краплями від нежитю.</i>
---	--

3. Генералізація – заміна слова з конкретним значенням на слово з більш загальним і зрозумілим;

<i>The jubilant Prime Minister faced a large crowd that pressed into Downing Street. After listening to shouts of 'Good old Neville'..., Chamberlain spoke a few words from a second-storey window in Number 10.</i>	<i>Чемберлен вимовив кілька слів з вікна на другому поверсі своєї резиденції.</i>
<i>The English themselves like to speak of the "Englishness" of the English.</i>	<i>Самі англійці люблять говорити про характерні для них риси.</i>

4. Конкретизація – заміна слова із загальним значенням на слово з більш конкретним;

<i>The British people are still profoundly divided on the issue of joining Europe.</i>	<i>Серед населення Англії досі існують глибокі розбіжності з питання вступу країни до європейського «Загального ринку».</i>
--	---

Прагматичний потенціал є різним для будь-якого висловлювання і реалізується залежно від цілі акту комунікації. Аналіз форми тексту і його змісту дає можливість дослідити цей потенціал, але не розкриває реальний впливу тексту на різних реципієнтів. Прагматичний потенціал тексту базується на виборі способу мовного вираження змісту повідомлення. Із джерела повідомлення відбираються мовні одиниці, що мають предметно-логічне або конотативне значення. Далі із них формуються необхідні смислові зв'язки. У результаті створений текст отримує можливість справляти певний комунікативний ефект на його реципієнта.

Забезпечення необхідної реакції на текст перекладу з боку конкретного реципієнта є одним із найскладніших завдань перекладача, оскільки йому доводиться орієнтуватися на індивідуальні особливості особи або осіб для яких створюється переклад. Припустити, якою буде емоційна або поведінкова реакція на повідомлення, можна лише за умовою достатньої кількості знань щодо характеру і психічного стану людини. Як правило, перекладач не може ставити перед собою мету домогтися необхідного комунікативного ефекту. Якщо таке завдання все ж таки має місце, його виконання передбачає прагматичної адаптації тексту, тобто повний аналіз та викорінення усіх відмінностей між одержувачами, зокрема соціально-культурних і психологічних, у текстах мови оригіналу та перекладу. Порівняння різних мовних систем під час перекладу передбачає також порівняння різного культурного бекграунду. Прагматичний потенціал

визначає не тільки спосіб перекладу, а й кількість інформації, яку необхідно передати.

Під час створення повідомлення, відправник має вирішити яка інформація повинна бути у тексті, а яка буде зрозумілою і без цього, оскільки вона вже відома одержувачу. Це залежить від того, носієм якої мови є одержувач: вихідної чи перекладу. Те, що може здатися зрозумілим носію мови оригіналу, нерідко потребує детального роз'яснення під час перекладу і навпаки.

Таким чином, прагматичні аспекти перекладу складають важливу частину міжкультурної комунікації. Ефективність роботи перекладача пов'язана не тільки з типологічним зіставленням ключових властивостей мовного знака у вихідному тексті і тексті перекладу, а також з урахуванням відмінностей у культурі носіїв мови перекладу, особливостей їх віку, характеру і менталітету. Усе це визначає прагматичне значення мовної одиниці.

2.2. Прагматичні засади перекладу аббревіатур

Прагматика перекладу є широким поняттям, що охоплює не лише прагматичне значення слова, але й деякі проблеми, пов'язані з різним рівнем розуміння учасниками комунікативного акту певних значень слів чи повідомлень в цілому, залежно від мовних чи паралінгвістичних факторів, тобто фонових знань. Прагматичний аспект перекладу слід розглядати з трьох позицій. Однією із них є передача прагматичного значення слів. Цей пункт головним чином стосується перекладу національних реалій та слів, що не мають еквівалента в мові перекладу, наприклад скорочених мовних одиниць, зокрема аббревіатур.

Прагматика як розділ мовознавства вивчає значення і використання форм мови, виходячи з комунікативної ситуації і видів мовних актів, а також аналіз мовних засобів з точки зору способу досягнення поставленої

комунікативної мети. Здатність дискурсу виробляти комунікативний ефект, викликати у реципієнта предметні і конкретні відносини до інформації, що повідомляється, інакше кажучи, здійснювати цілеспрямований вплив на одержувача даної інформації, називається прагматичним аспектом або прагматичним потенціалом (прагматикою) дискурсу.

Прагматичні аспекти явища аббревіації виконують важливу задачу під час перекладу. Скорочені мовні одиниці повинні бути відомими для носії мови перекладу. Інакше кажучи, реципієнти повинні чітко зрозуміти чому у тексті була використана та, а не інакша аббревіатура або чому було застосовано скорочення, а не повна форма його вихідного слова.

Наприклад речення «*The IMF publishes a range of data on exchange rates and other economic and financial indicators*» може бути перекладено по різному:

<i>The IMF publishes a range of data on exchange rates and other economic and financial indicators.</i>	<i>МВФ публікує цілий ряд даних про курси валют та інші економічні та фінансові показники.</i>
	<i>Міжнародний валютний фонд публікує цілий ряд даних про курси валют та інші економічні та фінансові показники</i>

У першому випадку речення буде зрозуміли тільки для експертів економічної сфери, оскільки розуміння аббревіатури «*IMF*» потребує знань щодо її розшифрування. Другий варіант перекладу є зрозумілим для більш широкого загалу тому, що еквівалентне скорочення «*IMF*» не застосовувалось під час перекладу. Інші приклади:

<i>The EBRD's central scenario is based on the prospect of a gradual relaxation of domestic measures to contain the virus and a return to normality during</i>	<i>Основний сценарій ЄБРР базується на перспективі поступового послаблення внутрішніх заходів щодо стримування вірусу та повернення до</i>
--	--

<i>the second half of the year.</i>	норми протягом другої половини року.
	Основний сценарій Європейського банку реконструкції та розвитку базується на перспективі поступового послаблення внутрішніх заходів щодо стримування вірусу та повернення до норми протягом другої половини року.

Якщо скорочення застосовується у тексті декілька разів, для збереження його зрозумілості, а отже прагматичного аспекту, перекладачу необхідно надати розшифрування скорочення у першому реченні, де воно використовується:

<i>Small and medium-sized enterprises in North Macedonia are set to benefit from new financing provided by the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) to invest in commercial vehicles and equipment with higher standards and meeting EU Directives in areas such as environmental protection, occupational health and safety and product quality and safety. In its first investment in the country's leasing sector, the EBRD is extending a €1 million.</i>	Малі та середні підприємства у Північній Македонії мають скористатися новим фінансуванням, наданим Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР), для інвестування в комерційні транспортні засоби та обладнання їх за вищими стандартами та з дотриманням директив ЄС у таких сферах, як екологія, безпека населення і охорона праці та якості продукції. В рамках своєї першої інвестиції в лізинговий сектор країни ЄБРР надає кредит у розмірі 1 мільйон євро.
--	---

Застосування аббревіатури доречно лише коли носій мови перекладу має знання щодо значення цього скорочення. Під час перекладу також слід

розуміти який стиль мовлення буде доречним у конкретному випадку. Наприклад:

<i>The CPI was unchanged in October on a seasonally adjusted basis after rising 0.2 percent in September.</i>	<i>ІСЦ не змінився в жовтні на сезонно скоригованій основі після зростання на 0,2 відсотка у вересні.</i>
<i>The Consumer Price Index was unchanged in October on a seasonally adjusted basis after rising 0.2 percent in September.</i>	<i>Індекс споживчих цін залишився у жовтні таким самим як і у вересні, коли він зріс на 0,2 відсотка.</i>

У першому випадку текст спрямований на фахівців економічної сфери, які розуміють не тільки значення *ІСЦ*, а й тексти наукового стилю. Другий варіант тексту буде доречний під час перекладу інформації для людей, які не мають відношення до економіки.

Деякі аббревіатури є загальновідомими, тому для збереження прагматичного аспекту інформації, їх не потрібно розшифровувати. Перекладачу необхідно орієнтуватися на рівень знань щодо контексту серед осіб для яких перекладається текст та обрати необхідний стиль викладу:

<i>Slovenia is to end the below VAT reliefs on 31 May 2020 as the pandemic official emergency is ended.</i>	<i>Словенія має припинити пільги по ПДВ нижче рівня 31 травня 2020 року, оскільки офіційна надзвичайна пандемічна ситуація завершена.</i>
	<i>Пільги по ПДВ нижче рівня 31 травня 2020 року у Словенії мають бути припинені у зв'язку із завершенням надзвичайної пандемічної ситуації.</i>

У зв'язку з тим, що деякі аббревіатури можуть мати декілька значень, речення із ними може сприйматися по різному. Наприклад, *ABB* може розшифровуватися як *activity-based budgeting* – операційно-орієнтоване розроблення бюджету, *acid-base balance* – кислотно-лужний баланс або

Asea Brown Boveri – міжнародний концерн, що спеціалізується у галузі електротехніки, енергетичного машинобудування та інформаційних технологій. Тому переклад речення «*He told me about ABB*» потребує або розшифрування аббревіатури, або більш детального роз'яснення щодо контексту:

<i>He told me about ABB</i>	<i>Він розповів мені про операційно-орієнтоване розроблення бюджету.</i>
	<i>Він розповів мені про ABB у економіці.</i>

Загалом, щоб зберегти прагматичні аспекти аббревіатури, перекладач має бути фахівцем у сфері її застосування, добре розбиратися у терміні та специфіці вихідного тексту, де така аббревіатура була застосована. Для цього йому слід попередньо вивчити текст, проаналізувати його тему, структуру, джерела, стиль викладу. Приступаючи до перекладу скорочень, слід провести аналіз структурних складових даних лінгвістичних одиниць. «Екстралінгвістичний досвід» перекладачів, від якого залежить розуміння будь-якої інформації в тексті, може бути різним. Тому в процесі перекладу слід враховувати прагматичний фактор, що містить у собі особливості відносин між самим предметом мовлення і характеристиками учасників комунікативного акту.

2.3. Проблематика перекладу аббревіатур

У сучасному світі спостерігається тенденція до більш частого використання скорочених одиниць під час передачі інформації у різних сферах людської діяльності. Це зумовлено необхідністю знизити кількість символів у повідомленні у зв'язку із громіздкістю деяких слів та словосполучень, а також ж прагненням до експресії і економії мовних засобів. Насиченість скороченнями є особливістю спеціальної літератури, що відображає один з основних способів інформаційної оптимізації

повідомлення. В економічній літературі вони також зустрічаються досить часто.

Події, що відбуваються в житті суспільства впливають на розвиток мови. З'являються нові терміни, на їх основі утворюються скорочені одиниці. У зв'язку з великою кількістю таких мовних одиниць, перекладачі можуть мати труднощі під час своєї роботи. Економічний переклад відрізняється чіткістю і сухістю викладу, тому перекладач повинен володіти мовою на досить високому рівні та мати глибокі знання в сфері економіки, зокрема її термінології.

Механізм утворення скорочених одиниць досить гнучкий, а постійне виникнення нових термінів, і, відповідно, нових скорочень, продукує їх дублювання, що ускладнює роботу над такими мовними одиницями і може викликати труднощі навіть у досвідченого перекладача.

Скорочення економічної терміносистеми мають високий рівень омонімії, тобто однакового написання при різних значеннях. Найбільше труднощів під час перекладу у зв'язку зі своєю однаковістю та схожістю викликають аббревіатури. Наприклад, *EPA* може розшифровуватися як *European Productivity Agency* – Європейське агентство по збільшенню промислового виробництва, *Economic Policy Analysis* – Аналіз проведеної економічної політики, *Economic Planning Agency* – Управління економічного планування або *Economic Partnership Agreement* – Угода про економічне партнерство, а отже може викликати перекладацькі помилки і труднощі під час роботи. Подібна ситуація з аббревіатурою «*DD*», що може означати *Damage Done* – завданий збиток; *Deer Discount* – «глибокий дисконт»: термін вживається в основному по відношенню до цінних паперів з купонами, які на вторинному ринку продаються з дисконтом понад 20%, або при випуску цінних паперів за низькою ціною; *Demand Draft* – перевідний вексель / тратта, терміновий по пред'явленню; *Direct Debit* – прямий дебет: інструкція клієнта банку автоматично дебетувати його рахунок регулярними, але такими, що міняються сумами(напр., за комунальні послуги); *Dishonourable Discharge* –

відмова в акцепті або оплаті векселя; *Documentary Draft* – документований перевідний вексель; тратта, що супроводжується товаророзпорядчими документами [9].

Для неспеціаліста може бути досить важко підібрати відповідний термін, оскільки варіанти розшифровки охоплюють різні сфери економіки, від аналізу і планування до підписання договорів.

Проблема омонімії також має свої специфічні різновиди. Існує поняття «міжмовної омонімії», або «фальшивих друзів перекладача», що передбачає існування однакових аббревіатур із різним значенням у різних мовах. Наприклад, аббревіатура *BP* в англійській економічній термінології має близько двадцяти значень: *basic point* – основний пункт, *bill payable* – заборгованість по кредитах, *British patent* – Британський патент, *budget project* – бюджетні програми. У німецькій та французькій мовах та сама аббревіатура також позначає економічні терміни: *bruttoprodukt* – валовий продукт, *Betriebsabgabepreis* – відпускна ціна підприємства, *Bundespatent* – патент ФРН, *bon de participation* – сертифікат участі в акціонерному капіталі. У подібній ситуації перекладачу складно уникнути неточностей і помилок, навіть якщо він має високу освіченість у сфері економіки.

Глибоке теоретичне вивчення проблеми омонімії у мові є необхідним, оскільки вона є показником співвідношення форми і змісту у мові. Виникнення омонімів у мові може мати декілька причин:

1. поява омонімів в результаті конвергентного розвитку звукової форми, тобто коли два або три слова різного походження випадково збіглися за звучанням;
2. поява омонімів в результаті дивергентного семантичного розвитку, тобто коли відбувається розрив єдиної семантики багатозначного слова. Зміна значень, зокрема втрата їх спільних семантичних елементів, відбувається поступово;
3. запозичення іншомовного слова;
4. звуконаслідувальне походження одного з омонімів;

5. словотвір, оскільки велику групу омонімів складають слова, звуковий збіг яких обумовлено незалежним утворенням від однієї і тієї самої основи за допомогою одних і тих же афіксів, але кожне в окремому значенні;

Походження омонімів в результаті фонетичних чи семантичних змін, а також внаслідок запозичення або словотворення є закономірним явищем мови. Це означає, що омонімія є неминучим результатом розвитку мови і є лінгвістичною універсалією.

Одна аббревіатура може позначати декілька термінів у різних сферах. Акронім «*var*» має декілька варіантів значення: *value at risk* – ризикована вартість; *value added reseller* – фірма-посередник між виробником і споживачем; *virtual address register* – реєстр віртуальної адреси; *variable* – змінна величина; *varistor* – варистор; *visual-aural range* – межа видимості і чутності; *volt-ampere-reactive* – реактивний вольт-ампер.

Абревіатура *AC* окрім *account current* – поточний рахунок може також розшифровуватися як *alternating current* – змінний струм, *Appeal Court* – Апеляційний Суд, *aircraft carrier* – авіаносець, *arc cutting* – електродугова різка, *air conditioning* – кондиціонування повітря, *analog computer* – аналоговий комп'ютер.

В економічній термінології аббревіатура *EMF* означає *European Management Forum* – Європейський форум з проблем управління, у інших сферах це скорочення може розшифровуватися як *electromagnetic field* – електромагнітне поле або *electromotive force* – електро рушійна сила. Загалом це скорочення має фіксоване словниками значення *electromagnetic field*. Усі похідні словосполучення зберігають у своєму складі таку аббревіатуру: *EMF meter*, *EMF pollution*, *EMF emissions*, *EMF health risks*, *EMF detector*, *to show EMF levels down to about one milligauss*, *EMF protection*, *EMF assessments*, *EMF measurements*.

Найбільш складними для відтворення і розуміння є аббревіатури, що позначаються лише однією літерою. Літера А може позначати як *Academy* (академія), так і *America* (Америка) або *afternoon* (пополудні).

Існують так звані омоакроніми, які виникають або в результаті випадкового співпадіння зі звучанням повнозначних слів, або створюються навмисно для певного психологічного впливу на реципієнта [27].

Ще однією проблемою під час перекладу аббревіатур є їх синонімія. Скорочення можуть писатися по-різному, великими або малими літерами, разом або окремо, з розділовими знаками чи без. Наприклад, *MS* і *M. S.* Є різними за своїм значенням, оскільки перше означає *Money Supply* – грошовий обіг, а інше – *merchant shipping* – торговельне судноплавство. Різницю між ними можна помітити лише письмово, в усному мовленні *MS* і *M. S.* вимовляються однаково.

Деякі терміни навпаки можуть мати декілька аббревіатур для свого позначення: *MV* і *m. v.* – *market value* (ринкова ціна); *DJIA*, *DOW*, *D-J* – *Dow Jones average* (індекс Доу-Джонса, біржовий індекс цінних паперів тридцяти найбільших американських підприємств).

Апокопи, що передбачають відкидання однієї або декілька літер в кінці слова, можуть стати причиною перекладацьких помилок, оскільки разом із закінченням відсікається граматична інформація про слово. Без контексту зробити переклад таких скорочень практично неможливо, оскільки без ключової підказки важко вгадати, яке з однокореневих слів і, навіть, яка частина мови використовується автором. Наприклад, *ind.* може позначати *independent* – незалежний, *indorse* – робити попередній запис, *industry* – промисловість, *industrial* – промисловий, *index* – індекс, *indirect* – непрямий, *indicate* – помічати в загальних рисах.

Не менш складною для перекладу є полісемія скорочень, коли між декількома значеннями вихідної аббревіатури є семантична зв'язок. Наприклад, скорочення *ISE*, загальноприйнятим розшифруванням якого є *International Stock Exchange* – Міжнародна фондова біржа. Проте такою

самою аббревіатурою також позначаються Ісламбадская, Ірландська, Ісландська і Стамбульська фондові біржі. Для розуміння яке саме скорочення застосовано у тексті оригіналу, перекладачу необхідно мати знання щодо контексту.

Важливу роль під час роботи над текстом відіграє його прагматика. Однією з головних проблем при перекладі скорочень є передача реалій, що є характерними для певної країни і не мають еквівалента у мові перекладу. У такому випадку перекладачу необхідні глибокі фонові знання щодо економічної теорії країни, особливостей її розвитку, історії та персоналій. Наприклад, аббревіатура *EdR* утворена з великих літер імені відомого члена французької гілки фінансової династії Ротшильдів – Едмона де Ротшильда (Edmond de Rothschild). Він є засновником незалежної групи компаній (EdR Group), що спеціалізуються на управлінні активами і приватному банківському обслуговуванні. Прізвище Ротшильд є відомим у всьому світі, однак відразу зіставити аббревіатуру із цією особою для україномовних одержувачів інформації є неможливим. Під час відтворення цієї аббревіатури на українську мову, необхідно або написати термін повністю, або дати роз’яснення щодо нього, або взагалі залишити без змін:

<i>The Supervisory Board of EdR Group met on 15 September 2020 to review the consolidated financial statements from 1 January 2020 to 30 June 2020.</i>	<i>Наглядова рада Ротшильд груп провела засідання 15 вересня 2020 року для розгляду консолідованої фінансової звітності з 1 січня 2020 року по 30 червня 2020 року.</i>
	<i>Наглядова рада EdR Group, фінансово-холдингової компанії, що контролюється французькою і англійською гілками сім’ї Ротшильдів, провела засідання 15 вересня 2020 року для розгляду</i>

	консолідованої фінансової звітності з 1 січня 2020 року по 30 червня 2020 року.
	Наглядова рада EdR Group провела засідання 15 вересня 2020 року для розгляду консолідованої фінансової звітності з 1 січня 2020 року по 30 червня 2020 року.

Труднощі також виникають під час перекладу скорочень пародійного вживання, що пов'язані з переосмисленням загальноприйнятих аббревіатур: *NSA (National Security Agency)* – *Національне агентство безпеки*, засекречена організація для збору та переробки даних. Його діяльність стала поштовхом для виникнення нової, жартівливої розшифровки *No Such Agency*, що дослівно означає «організації не існує».

Ускладнює розуміння і переклад скорочень і те, що вони можуть мати у реченні різні синтаксичні функції, змінювати закінчення при множині, форму присвійного відмінка, форму минулого часу, мати артиклі, тощо. Крім того, скорочуватися можуть майже усі частини мови.

Потенційним джерелом перекладацьких помилок є аббревіатури, що за своєю формою збігаються із іншим, абсолютно випадковим словом: *ASPIRIN (Australian Stock Price Riskless Indexed Notes)* – *Австралійські фондові безризиковні індексовані ноти (облігації)*; *COLA (cost of living adjustment (allowance))* – *підрахунок зростання вартості життя*.

Для запобігання помилок перекладачу потрібно спочатку звернутися до лексикографічних джерел. Якщо словник не містить відповідного еквівалента, необхідно вивчити контекст і спробувати визначити загальне значення скорочення. Іноді його перше вживання в тексті супроводжується поясненням. Перекладач економічного тексту повинен не тільки добре володіти мовою перекладу, але і знати основні способи перекладу скорочень.

Висновки до розділу 2

Спілкування будується із численної кількості мовленнєвих дій. Під час комунікативного акту відбувається передача інформації від її відправника до її отримувача. Саме у цьому є сенс комунікативного акту – обмін даними, що дозволяє реалізувати комунікативну діяльність.

Термін «прагматика» в лінгвістиці означає дисципліну, яка вивчає використання і функціонування мовних знаків під час мовної комунікації, крім того, це вимір формування мовних висловлювань, що визначається функціональними особливостями партнерів у мовному акті, наприклад, комунікативними інтенціями мовця і характером мовних засобів, які він використовує, а також самої ситуацією спілкування.

Об'єкт дослідження цієї науки є комунікативний акт, на основі якого досліджуються тези теорії комунікативних актив; це взаємодія між мовними елементами і способами їх застосування під час спілкування. Одним із головних питань прагматики, точніше прагматичної семантики, є встановлення сенсу різного роду мовних одиниць у відповідних умовах їх вживання.

Лінгвопрагматика ділиться на функціональну і приховану. Перша досліджує комунікацію зі сторони відправника інформації, що цілеспрямовано обирає засоби її передачі з метою найефективнішого впливу на реципієнта. Прихована вивчає автоматичний підбір адресатом граматичних і стилістичних мовних одиниць, тобто багаторазове повторення мовленнєвих сигналів стає неусвідомлюваним.

Лінгвопрагматика досліджує велику кількість мовленнєвих проблем, зокрема функції відправника повідомлення, функції адресанта, їх взаємодію і спільну діяльність під час комунікативного акту, а також увесь процес спілкування і обміну інформацією.

Прагматичний аспект створення скорочень тісно пов'язаний з прагматичними потребами суспільства, окремої соціальної групи і

конкретної людини. Прагматика їх перекладу пов'язана з економією мовних засобів, швидкою і точною передачею необхідного змісту, а отже, з досягненням комунікативної інтенції автора тексту.

Загалом, прагматичний аспект абревіатур становлять значний інтерес для лінгвістів і потребує подальшого багатоаспектного вивчення у зв'язку зі своєю постійною модернізацією. Під час роботи над його перекладом, фахівцю необхідно пам'ятати, що адресанти належать до іншого мовного колективу, володіють інакшими знаннями і життєвим досвідом, мають індивідуальну історію і культуру.

Постійна поява нових термінів зумовлює дублювання скорочень, що вже існують, і може викликати труднощі у перекладачів під час роботи над ними.

Омонімія серед абревіатур є досить поширеним явищем. Особливо це помітно в алфавітних словниках, де іноді поспіль наводиться більше десяти омонімічних скорочень. Інколи утворення омонімів не пов'язане із загальномовними фонетичними і семантичними процесами, а носить індивідуальний характер, специфічний для кожної конкретної пари слів, наприклад, омонімія паронімів, омонімія при скороченні слів і навмисне утворення акронімів-омонімів.

Омонімія при скороченні слів відбувається коли після утворення абревіатури, вона стає тотожною за своїм фонемним складом будь-якому іншому слову мови, наприклад, новий акронім досить часто збігається за формою зі звичайним словом. Одна з причин виникнення омонімів – це тенденція до мовної економії, яка є універсальним процесом, обумовленим потребами людського мислення і спілкування. Мета цього процесу полягає в вираженні всього різноманіття об'єктивного світу з його складними зв'язками, відносинами між предметами і явищами за допомогою семантично містких, але менших за кількістю мовних знаків.

Ще одним потенційним джерелом перекладацьких помилок є синонімія абревіатур, оскільки ці мовні одиниці можуть мати однаковий буквений склад, а відрізнятися лише розділовими знаками.

Щоб уникнути помилок під час роботи, фахівцю, що спеціалізується на перекладі економічної літератури необхідно бути обізнаним щодо сучасних міжнародних подій, політичного устрою та економічної ситуації в цілому. Відсутність знань про реалії може призвести до незбереження прагматики тексту. Крім того, це знебарвлює переклад та позбавляє деякі речення тексту національного колориту.

Абревіатури часто піддаються критиці. Деякі вважають їх недостатньо нормативними, неповноцінними словами. Однак треба враховувати, що для модернізації та розвитку будь-якої мови вони необхідні, оскільки скорочення є ефективним способом економії мовних засобів. Серед фахівців – лінгвістів та філологів – сьогодні немає єдиної думки щодо того, як потрібно розглядати складноскорочені слова: як єдине поняття, або як специфічний механізм словотворення.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ АБРЕВІАТУР В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ТА ПРИКЛАДИ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ

Вивчення способів перекладу абревіатур обумовлено необхідністю визначення ролі і місця цих мовних одиниць у сучасній мові; певними потребами перекладацької діяльності, вирішення яких дає можливість забезпечити максимально адекватний переклад абревіатур; необхідністю підвищення рівня підготовки професійних перекладачів, зокрема їх вміння перекладати незнайомі або нові скорочення.

3.1. Найбільш поширені способи відтворення абревіатур в українській мові

Способи і правила перекладу абревіатур залежать від того, чи є скорочення загальноприйнятим або авторським. У першому випадку перевести абревіатуру нескладно, оскільки вона є відомою перекладачу, що займається інтерпретацією текстів сфери економіки. Існує декілька способів відтворення абревіатур в українській мові, кожен професійний перекладач повинен їх знати і ними користуватися.

Способи перекладу абревіатур, які мають авторське походження, сформулювати досить складно. Специфіка використання таких скорочених словосполучень залежить від тематики, стилістики, прагматики кожного конкретного тексту. Важливо, щоб сам автор детально пояснював наукові поняття і категорії, які він скорочує.

Ще одна складність під час пошуку способів перекладу для авторських скорочень пов'язана з тим, що такі мовні одиниці можуть збігатися з іншими абревіатурами, зустрічатися у текстах інших авторів і при цьому мати різні значення. Тому важливо окремо вказувати, що означає той чи інший скорочений термін.

Правильне написання конкретної аббревіатури або необхідний еквівалент можна знайти у спеціальних лексикографічних джерелах. Однак економічна лексика постійно оновлюється, що може викликати труднощі під час роботи над скороченнями термінів цієї сфери. Навіть загальноприйняті поняття ще можуть не бути зафіксовані в офіційно виданих академічних словниках.

Існує декілька загальноприйнятих способів перекладу скорочень, зокрема аббревіатур, на українську мову:

- 1) застосування еквівалентного скорочення мови перекладу;
- 2) переклад безпосередньо терміна, зашифрованого у скороченні;
- 3) запозичення іншомовного скорочення;
- 4) транскодування (транскрибування або транслітерування);
- 5) транскодування повної (вихідної) форми відповідного скорочення;
- 6) описовий метод перекладу;
- 7) створення нового скорочення мовою перекладу.

Усі способи перекладу об'єднує важливість домогтися ключової мети: одержувач інформації не повинен мати складнощі під час читання тексту.

Найлегшим і найшвидшим способом відтворення аббревіатури в українській мові є застосування відповідного еквівалента. Як правило, такі аббревіатури є фіксованими у словниках. В цьому випадку перекладачу необхідно вивчити контекст і знайти відповідник потрібної мовної одиниці у лексикографічних джерелах:

<i>The amount of VAT that the user pays is on the cost of the product, less any of the costs of materials used in the product that have already been taxed.</i>	<i>Сума ПДВ, яку сплачує користувач, залежить від вартості товару з вирахуванням будь-яких витрат на матеріали, що використовуються у виробі, що вже були оподатковані.</i>
<i>GNP is commonly calculated by taking the sum of personal consumption expenditures, private domestic</i>	<i>ВВП зазвичай визначається шляхом додавання сум видатків на особисте споживання, приватних внутрішніх</i>

<i>investment, government expenditure, net exports and any income earned by residents from overseas investments, minus income earned within the domestic economy by foreign residents.</i>	<i>інвестицій, державних витрат, чистого експорту та будь-якого доходу, отриманого резидентами від закордонних інвестицій. Далі необхідно відрахувати дохід, отриманий вітчизняною економікою від іноземних резидентів.</i>
<i>Mr Tanaka is retiring from the EBRD next week after 30 years at the Bank.</i>	<i>Наступного тижня Пан Танака піде з ЄБРР у відставку після 30 років роботи.</i>

Під час пошуку відповідника, перекладачу необхідно знайти опорне джерело на українській мові, що за своїм змістом є максимально наближеним до контексту тексту, що перекладається, і встановити наявність еквівалентної аббревіатури. У разі відсутності відповідника, перекладачу слід скористатися іншими способами відтворення скорочень.

Досить часто цей спосіб застосовується під час передую скорочень, що позначають різні фізичні величини або одиниці вимірювання. Застосувати відповідник досить легко, але навіть ця просто дія може стати причиною перекладацької помилки, оскільки багато назв фізичних величин і одиниць виміру створені за допомогою інтернаціональних коренів, при передачі можливі помилки. Під час використання еквівалента, перекладачу потрібно бути упевненим у його доцільності і перевірити його у разі сумнівів.

Інколи у мові перекладу не існує еквівалента саме скороченню, тільки його вихідному терміну. У такому випадку перекладач застосовує фіксований словниками термін замість аббревіатури:

<i>Jeffrey Preston Bezos is best known as the founder, CEO, and president of the multi-national technology company Amazon.</i>	<i>Джеффри Престон Безос відомий як засновник, генеральний директор і президент багатонаціональної технологічної компанії Amazon.</i>
---	--

<i>A CTO is an executive-level position in a company or other entity whose occupation is focused on the scientific and technological issues within an organization.</i>	Головний технічний директор – це посада керівника в компанії чи іншому органі, діяльність якого зосереджена на науково-технічних питаннях в організації.
<i>A BA is a person who analyzes an organization or business domain (real or hypothetical) and documents its business, processes, or systems, assessing the business model or its integration with technology.</i>	Бізнес-аналітик – це особа, яка аналізує організацію або ділову сферу (реальну чи гіпотетичну) та документує її бізнес, процеси чи системи, оцінюючи бізнес-модель або її інтеграцію з технологією.

Коли у мові перекладу не існує еквівалентного перекладу, необхідно відтворити безпосередньо термін, що є зашифрованим у скороченні. Для цього необхідно визначити зміст поняття. Терміну потрібно відповідати усім вимогам контексту, зокрема його прагматиці та загальному сенсу. Якщо термін міститься у тексті декілька разів, перекладач також може вигадати власне скорочення:

<i>Offshore IBC incorporation is supported by modern International Business Companies Act or similar legislation in all tax havens and all of them contain clauses that ensure confidentiality of the beneficial owner of the offshore IBC.</i>	Офшорні Міжнародні ділові компанії (МДК) підтримуються сучасним Законом про міжнародні ділові компанії або іншими законодавчими актами у всіх податкових сферах. Такі сфери містять положення, що забезпечують конфіденційність бенефіціарного власника офшорного МДК.
<i>CAB are local, independent charities that provide free and confidential advice</i>	Громадські консультаційні бюро – це місцеві, незалежні благодійні

<i>and information whoever you are and whatever your problem. There is a CAB in almost every community in Scotland, across 280+ locations, helping more than 245,000 people each year.</i>	<i>організації, які надають безкоштовні та конфіденційні поради та інформацію незалежно від того, ким є особа та яку вона має проблему. Практично у кожній громаді Шотландії існує бюро з питань консультування громадян. Понад 280 організацій щороку допомагають більше ніж 245 000 особам.</i>
---	--

Таким чином в українській мові може виникнути нове скорочення. Такий спосіб передбачає переклад вихідної форми англійської скороченої лексичної одиниці і створення, відповідно до граматичних правил української мови, нового скорочення.

Запозичення англійської аббревіатури застосовується коли така аббревіатура є загальноживаною і фіксованою або при відсутності відповідного еквівалента у мові перекладу. У письмовій речі багатьох індоєвропейських мов існують аббревіатури латинської мови, що не змінюють свою початкову форму під час перекладу. Українська мова не є виключенням:

<i>We discussed a trial consignment arrangement in which a portion of the sales would go to the store.</i> <i>P. S. Let me know how you want to proceed.</i>	<i>Ми обговорили пробну консигнаційну домовленість, за умовами якої частина продажів надходила б до магазину.</i> <i>P. S. Проінформуйте мене про ваші наступні наміри.</i>
--	---

Досить часто запозичення використовуються коли потрібно відтворити аббревіатури, що є частиною системи позначення або індексації. Наприклад, під час перекладу ділової документації у якій згадується будь-яка техніка, назви продуктів залишаються без змін:

<i>The plane Tu-124 was one of the firsts turbofan series-built airliner.</i>	<i>Літак Tu-124 був одним з перших турбовентиляторних серійних авіалайнерів.</i>
<i>Designed for use in nine to fifteen-ton helicopters, the RTM322 engine family spans a power range between 2,100 and 2,600 shp.</i>	<i>Спроектоване для використання у вертольотах від 9 до 15 тон, сімейство двигунів RTM322 має потужність від 2100 до 2600 с.с.</i>

У другому прикладі аббревіатура *RTM322* залишилася без змін, хоча вона має фіксоване розшифрування «*Rolls-Royce Turbomeca 322*».

Існує багато причин застосування англомовних запозичень, серед них:

1. Відсутність аналогової аббревіатури в українських лексикографічних джерелах. Наприклад, посада *СТО* (*Chief Technical Officer*) в онлайн-словниках може означати «*технічний директор*», що для україномовних користувачів більше пов'язано зі сферою ІТ, хоча насправді *СТО* повинно перекладатися як «*головний інженер*»;
2. Відсутність у мові перекладу слів, що відображають зміст поняття. Інколи перекладачі можуть використовувати описовий метод перекладу, однак для економії місця аббревіатури досить часто залишаються без змін;
3. Використання іншомовних аббревіатур – це модний тренд. Особливо це відноситься до сфери бізнесу, зокрема стартапів. Укладаючи партнерство і спілкуючись між собою, підприємці так чи інакше починають використовувати у своїй комунікації інтуїтивно зрозумілі один одному терміни;
4. Використання іншомовних скорочень з метою адресувати текст лише певному колу одержувачів. Особливо це відноситься до великого бізнесу. Якщо, наприклад, певна посада передбачає взаємодію з іноземними партнерами, то кандидати повинні володіти англійською мовою або хоча б знати розшифровку такої аббревіатури;

5. Використання іншомовних скорочень під час спілкування з іноземними партнерами, оскільки ці аббревіатури спрощують міжнародне позиціонування і спілкування.

Досить часто таким способом відтворюються посади, назви яких ще не мають відповідників в українській мові: *PM (Project Manager)* – Керівник проекту, *CTO (Chief Technical Officer або Chief Technology Officer)* – Головний технічний директор, *CMO (Chief Marketing Officer)* – Головний директор з маркетингу, *(Chief Executive Officer)* – Генеральний директор, *BA (Business Analyst)* – Бізнес-аналітик, *CSA (Chief Software Architect)* – Керівник відділу інформаційних технологій, *CIO (Chief Information Officer)*, – IT-директор, *PO (Product Owner)* – Власник продукту. У деяких випадках вживання іноземних посадових скорочень цілком виправдано. З іншого боку, точний переклад таких запозичень не завжди можливий, оскільки можуть стати причиною негативних для бізнесу ситуацій. Наприклад, перекладачі друкованих видань інтерпретують *CEO* як «генеральний директор». Але спеціальні програми для перекладу використовують інший варіант: «головний адміністративний керівник» або «виконавчий директор». Пересічний громадянин швидше скористується мережею Інтернет, ніж шукатиме слово у паперових інформаційних джерелах. Загалом, перекладачу необхідно діяти «по ситуації» і інтуїтивно розуміти коли використання іноземних аббревіатури є доцільним.

Такі самі труднощі можуть виникнути під час перекладу наукових ступенів: *Doctor of Design (DDes)*, *Doctor of Social Science (DSocSci)*, *Doctor of Arts (DA)*, *Doctor of Business Administration (DBA)*, *Doctor of Canon Law (JCD)*, *Doctor of Education (EdD)*, *Doctor of Engineering (DEng/Dr. Eng./EngD)*, *Doctor of Osteopathic Medicine (DO)*, *Doctor of Juridical Science (JSD/SJD)*, *Doctor of Management (DM)*, *Doctor of Professional Studies (DPS)*, *Doctor of Science (DSc)*, *Doctor of Public Health (DrPH, DPH)*, *Doctor of Information Technology (DIT)*, *Doctor of Theology (ThD or DTh)*.

Такі аббревіатури обов'язково повинні бути розшифровані під час перекладу: *Doctor of Medicine (MD)* – доктор медицини; *Doctor of Philosophy (PhD або DPhil)* – доктор філософії.

Процес перекладу аббревіатури, що відсутня у лексикографічних довідниках відбувається у два етапи:

1. Розшифрування скорочення, що передбачає виявлення вихідної англomовної форми або корелята;
2. Відтворення кореляти засобами української мови, тобто пошук такої мовної одиниці, що найбільш точно передає зміст перекладу.

Розшифрування аббревіатури, що не існує у словниках, є довгим процесом і може бути виконане перекладачем, що одночасно є фахівцем економічної сфери і розуміє можливу структуру вихідної термінологічної групи. Розшифрування аббревіатури відбувається у декілька етапів:

1. Аналіз мікроконтексту (основна ідея в межах одного речення) і макроконтексту (основна ідея в рамках абзацу, розділу, або всього тексту (в залежності від ситуації) з метою визначення сфери життя, де ця аббревіатура може використовуватися і пошуку кореляти, що міг залишитися без уваги при першому опрацюванні тексту. Якщо характер роботи вимагає ознайомлення не з першими, а подальшими розділами тексту і в них виявлено незнайоме скорочення, необхідно переглянути попередні розділи тексту, особливо важливо ознайомитися з усім текстом, якщо розшифровка аббревіатури не дана [3];
2. Пошук кореляти або потрібної аббревіатури у відповідних українських лексикографічних довідниках і словниках скорочень;
3. Пошук кореляти або потрібної аббревіатури у відповідних англomовних лексикографічних довідниках і словниках скорочень;
4. Пошук кореляти або потрібної аббревіатури у відповідних лексикографічних довідниках і словниках скорочень мережі Інтернет;

5. Повторення пунктів № 2, № 3 і №4 якщо скорочення починається з другої / третьої літери вихідної аббревіатури, оскільки перша і наступні літери відкидаються. Слід зазначити, що даний метод часто допомагає досягти бажаного результату. Крайні ліві літери аббревіатури є уточнювальними термінами вихідної термінологічної групи, що могли бути відсутнім під час публікації лексикографічного джерела;
6. Опрацювання тематично близьких текстів, зокрема аналіз ділової документації сфери застосування тексту та онлайн-посилань, на яких він базується;

Реконструкція вихідної групи доцільна коли використання інших способів розшифрування аббревіатури не було успішним. Цей спосіб вимагає досить високої обізнаності перекладача щодо сфери застосування тексту. Також реконструкція вихідної групи займає багато часу і є потенційним джерелом перекладацьких помилок. Вона відбувається наступним чином: окремо із тексту виписуються речення, що містять потрібну аббревіатуру, а зі словників – коріння для кожної літери скорочення, що є найбільш відповідними для мікроконтексту.

Реконструкція починається з кінця аббревіатури, тобто з її крайньої правої літери. Спочатку необхідно знайти усі можливі корені для такої літери. Обрані терміни мають бути якомога загальними. Наприклад, у мікроконтексті міститься посада якоїсь особи. Остання літера аббревіатури – «O». Можна припустити, що вона відповідає слову «*Officer*» і означає якусь керівну посаду і може перекладатися як «*директор*». Літера «A» може означати «*Association*», якщо мікроконтекстом містить назву якоїсь організації. Літера «S» розшифровується як «*Stuff*» коли у реченні згадується набір нового персоналу. Підібрані терміни для усіх наступних літер мають бути більш вузького значення. Наприклад, якщо перша літера аббревіатури «C», а мікроконтекстом є посада, то вона має значення «*Chief*», тобто «*головний*». На кожному етапі реконструкції розшифроване скорочення

потрібно підставляти у текст та аналізувати його доцільність, зокрема перевіряти чи пасує воно до загального змісту контексту.

Наступним етапом перекладу відсутнього у словниках скорочення є передача виявленого кореляти засобами української мови. Це завдання може бути вирішене наступним чином:

1. Запозичення англomовного скорочення, під час якого аббревіатура зберігає свою вихідну форму і не перекладається;
2. Відтворення англomовної аббревіатури методом транскодування (транскрипції або транслітерації), під час якого скорочення передається літерами чи звуками мови перекладу. Цей метод не використовується коли аббревіатура асоціюється з будь-яким українським словом: *COMAR (Computer for Aerial Reconnaissance) - комп'ютер розпізнавання образів, що працює в системі обробки фотографій, отриманих з повітря;*
3. Описовий переклад англomовної аббревіатури, що зводиться до перекладу кореляти скорочення з урахуванням його мікроконтекста;
4. Створення нової аббревіатури.

Запозичення англomовної аббревіатури, як правило, використовується для передачі скорочень, що входять в систему умовних позначень, а також при необхідності відтворення структури іншомовного скорочення і його порівняння з іншими мовними одиницями.

3.2. Описовий метод та інші способи перекладу

Описовий метод перекладу є найбільш універсальним способом відтворення, що здатний допомогти перекладачу у найскладнішій ситуації. Він використовується коли у мові перекладу немає відповідного еквівалента.

Численні приклади описового методу можна знайти в будь-якому лексико-термінологічному довіднику. Фактично цей спосіб не є безпосередньо перекладом, а більш-менш розлогим тлумаченням значення

англомовного слова, тобто його розгорнуте пояснення, що інколи може бути досить довгим. Як правило, урізання цих пояснень залежить від контексту тексту, що перекладається. Коли з попереднього речення або абзацу зрозуміло що саме означає необхідний термін, його пояснення не потребується:

<i>ABB is a global leader in power and automation technologies that enable utility and industry customers to improve their performance while lowering environmental impact.</i>	<i>ABB є світовим лідером у галузі енергетики та технологій автоматизації, які дозволяють комунальним та галузевим споживачам покращувати свої показники, одночасно знижуючи вплив на навколишнє середовище.</i>
---	--

У даному випадку зрозуміло, що *ABB* розшифровується як *Asea Brown Boveri*, оскільки це є відомим міжнародним концерном, що спеціалізується у галузі електротехніки, енергетичного машинобудування та інформаційних технологій.

Відсутність фіксованих еквівалентів спостерігається при відтворенні слів, які ще не з'явилися у мові перекладу. Якщо у словниках позначення терміна також представлено описово, їм не обов'язково користуватися. Майже завжди є можливість варіювати переклад. Виняток становлять терміни, що вимагають точної передачі.

Описовий переклад може задіяти калькування або пряме запозичення з метою досягнення прозорості форми терміна на мову перекладу, що забезпечує чіткість і строгість форми терміна. Зміст семантично насичених, непрозорих, етимологічно або образно-мотивованих термінів часто потребує опису оскільки: у мові перекладу інколи не існують певні граматичні конструкції, в той час як на вихідній мові використовуються громіздкі графічні, морфологічні, фонетичні або синтаксичні форми термінів.

Описовий метод під час перекладу англомовних аббревіатур українською мовою передбачає відтворення значення за допомогою поширеного

пояснення. Як правило, опис змісту терміну є досить розгорнутим, тому перекладачеві доводиться максимально його скорочувати, тобто надавати лише частину повноцінного опису:

<i>Everyone had access to CSMA/CA during the conference.</i>	<i>Під час конференції усі отримали колективний доступ до головної інформації.</i>
<i>In 1965, the first DISC was officially established and its mission was expanded to provide food, medicines and medical supplies, in addition to its already essential clothing and textile supply responsibilities.</i>	<i>У 1965 р. було офіційно відкрито перший центр технічної допомоги оборонних споруд, а його початкова місія, постачання одягу та текстилю, була розширена до забезпечення працівників продуктами харчування, медикаментами та медичним приладдям.</i>

У першому прикладі «CSMA/CA» розшифровується як «Carrier Sense Multiple Access/collision Avoidance» та не має еквівалента в українській мові. Тому під час перекладу ця аббревіатура буде відтворюватися як «колективний доступ до головної інформації». Аббревіатура DISC позначає поняття «defense industrial supply center». Вона також не має українського відповідника, тому у реченні доцільно вжити опис терміну – «центр технічної допомоги оборонних споруд».

Описовий переклад досить часто вживається паралельно із транскрипцією:

<i>You need to fill in an ac section of the document.</i>	<i>У документі Вам необхідно заповнити розділ «ac» (поточний рахунок).</i>
--	--

Наведений у дужках опис є обов'язковим компонентом і може вживатися у подальшому тексті навіть окремо у вигляді назви терміна.

Описовим методом перекладу перекладаються аббревіатури сфери онлайн-листування: AATK (*Always at the keyboard*) – завжди в онлайн-

режимі), *AFK* (*Away from keyboard* – не в онлайн-режимі), *ASAP* (*as soon as possible*) – як можна скоріше, *ATM* (*at the moment*) – на даний момент, *BTW* (*by the way*) – до речі, *FYI* (*for your information*) – до Вашого відома, *IMO* (*in my opinion*) – на мою думку, *BRB* (*Be Right Back*) – зараз повернуся.

Інколи описовий спосіб використовується коли еквівалент аббревіатури існує у мові перекладу. Це відбувається коли текст адресовано для більш широкого загалу, а не для виключно фахівців сфери. Базові терміни вже мають закріплену форму українською мовою, з'явившись у лексики економічної сфери за допомогою прямого запозичення з англійської або латинської мови. У такому випадку опис поняття подається у дужках або через кому після застосованого відповідника:

<i>Real GDP increased at an annual rate of 33.1 percent in the third quarter of 2020, as efforts continued to reopen businesses and resume activities that were postponed or restricted due to COVID-19.</i>	<i>Реальний ВВП (показник, що вимірюється вартістю товарів та послуг, виготовлених цими одиницями для кінцевого використання) зріс на 33,1 відсотка у третьому кварталі 2020 року, оскільки збільшилися зусилля з відновлення діяльності, що була відкладена або обмежена через COVID-19.</i>
---	--

Загалом, переклад, під час якого було використано описовий метод, вважається адекватним і еквівалентним коли:

1. Описові терміни, сформовані належним чином, відповідають усім вимогам, що були заявлені раніше;
2. Опис є коротким, однак інформаційним;
3. Описовий переклад є формальним поясненням змісту вихідного терміна, що відрізняє його від дефініцій, okazіональних або тимчасових форм понять;

4. Опис поняття є доданим до кодифікованих ресурсів з відповідними коментарями і позначками;

Інколи під час роботи перекладач може додати до тексту власне скорочення із поданням опису поняття. Такий спосіб є проміжною стадією словотворення і є необхідним на початковій стадії перекладу термінів. Однак okazіональні, тимчасові або неоднозначні форми терміна повинні бути виключені з лексикографічних інструментів перекладу, як тільки форма терміна буде строго визначена і закріплена українською мовою. Такий метод застосовується коли:

1. Необхідно перекласти новотвори на українську мову і створити для них тимчасові форми;
2. Завданням передбачено навмисне створення відмінностей між терміном і іншими одиницями термінології економіки або суміжних сфер з метою виключення синонімії, омонімії або полісемії;
3. Існує вимога «пріоритету рідної мови», що має на меті адаптувати форму і зміст вихідного терміна до мови перекладу.

Застосування перекладачем власної аббревіатури у поєднанні із її поясненням не залежить від образного мотивування поняття, або від впливу змісту і форми вихідного терміна. Такий метод підкреслює необхідність ретельного перегляду описових форм термінів, а також подальшої гармонізації термінології економічної терміносистеми. Різні альтернативи способу описового перекладу з додатковими або надлишковими елементами є доказом того, що економічна терміносистема віддає перевагу не тільки впізнаванню, коротким і зручним формам, але також строго окресленим описовим конструкціям.

Описовий переклад має також недоліки, зокрема деякі пояснення є громіздкими і не пасують до загального вигляду тексту. Небажання користуватися розгорнутим описовим перекладом призводить до тенденції запозичення іншомовних скорочень. З метою зберегти компактність тексту, перекладачі все частіше залишають вихідну форму аббревіатури, що

перекладається. Загалом, якщо у довіднику немає потрібного скорочення, перекладач має можливість самостійно відтворити його значення описово, використовуючи при цьому лише основу слова.

Загалом, описовий метод перекладу термінів з англійської мови на українську є актуальним і важливим об'єктом дослідження. Особливо гострою є необхідність вивчення описового перекладу в динамічних і сучасних спеціалізованих областях, таких як економіка.

Введення нової аббревіатури у мову перекладу можливо лише під час тісної співпраці з фахівцями відповідної сфери. Нова аббревіатура створюється тільки при наявності досить обґрунтованих причин для відмови від інших способів перекладу. Доцільність такого скорочення повинна бути погоджена з фахівцями, оскільки у подальшому передбачено використання цієї аббревіатури під час передачі інформації.

Часто перекладачам доводиться вдаватися до різних лексичних трансформацій мовних одиниць. Сутність процесу трансформації полягає у зміні форми слова чи словосполучення або її повної трансформації для адекватної передачі змісту висловлювання. Існує декілька способів трансформації:

1. Диференціація значення, тобто передача змісту широкого абстрактного поняття мови без його повного уточнення:

<i>Materials are anything from which products can be made.</i>	<i>Матеріали – це все те, з чого можна виробити вироби.</i>
---	--

Диференціація значення відбувається з причини структурної розбіжності мов у результаті поступової втрати загальних елементів і придбання специфічних рис. У межах мовної сім'ї диференціація створюється схемою родовідного дерева, «коренем» якого є мова-прототип, а «гілками» – усі інші споріднені мови;

2. Конкретизація значення – заміна широкого значення більш вузьким:

<i>But at the foundation level, things</i>	<i>Проте на засадничому рівні</i>
--	-----------------------------------

<i>are less straightforward, because different economists hold different conceptions of the nature of the object</i>	<i>проблеми менш зрозумілі, тому що різні економісти мають різні уявлення про природу цього об'єкту.</i>
---	---

Досить часто конкретизація використовується під час відтворення англійського дієслова to be, оскільки в англійській мові воно вживається значно частіше, ніж український відповідник “бути”:

<i>The focus is on the description of the selection process itself.</i>	<i>Тут увага зосереджується на опису самого процесу відбору.</i>
--	---

Як правило, термінам економічній терміносистемі української мови властива більша конкретність, ніж відповідним поняттям англійської мови. Конкретизація може бути мовною та контекстуальною. Перша передбачає заміну поняття з широким значенням словом з більш вузьким;

3. Генералізація значення – заміна вузького значення більш широким, як правило, гіпонімом:

<i>The first factories were driven by water.</i>	<i>Перші фабрики працювали на воді.</i>
<i>American society was an ideal vehicle for industrialization.</i>	<i>Американське суспільство було ідеальним середовищем для проведення індустріалізації.</i>

При перекладі з англійської цей прийом зустрічається рідше, ніж диференціація і конкретизація, оскільки англійські терміни частіше мають більш абстрактний характер, ніж україномовні поняття;

4. Контекстуальний переклад передбачає заміну словникового відповідника іншим словом, що краще відповідає контексту. Перекладач має звертати увагу на відповідності, які слово може мати в контексті на відміну від його значень, наведених у словнику. Зміст скорочення відтворюється за допомогою зміненого належним чином контексту, важливу роль при цьому відіграє передача коннотативного

значення мовної одиниці. Контекстуальний переклад протиставляється зазвичай словниковому перекладу, так як еквіваленти аббревіатур у контексті можуть відрізнятися від словникових. Так само як і у випадку приблизного перекладу, при контекстуальному перекладі специфічне скорочення вихідної мови зникає, і на її місці з'являється змістовнонейтральний відповідник;

5. Антонімічний переклад відбувається шляхом заміни будь-якого поняття вихідної мови антонімічним терміном мови перекладу з подальшою перебудовою контексту. В англійсько-українських перекладах така трансформація використовується коли у вихідному тексті аббревіатура сживається поряд зі словом, що має негативне лексичне значення. У межах антонімічного перекладу мовна одиниця замінюватися не тільки антонімом, а й іншими словами чи сполученнями, що мають протилежне значення;
6. Цілісне перетворення передбачає цілісну заміну форми певного відрізка мовного ланцюга (речення або усього тексту). При використанні трансформації даного виду відбувається повне переосмислення усього речення;
7. Компенсація. Сутність прийому полягає у тому, що, допустивши деякі втрати при передачі певного терміну, перекладач заповнює їх, створюючи інший образ такої ж стилістичної спрямованості. До прийому компенсації слід вдаватися тільки тоді, коли інші способи передачі стилістичних особливостей оригіналу неможливі.

Загалом існує декілька етапів роботи з аббревіатурами:

1. Аналіз вихідного тексту;
2. Ідентифікація незнайомої аббревіатури;
3. Розшифровка аббревіатури;
4. Переклад повного найменування аббревіатур;
5. Перекодування повного найменування аббревіатури на мову перекладу.

Ці етапи можна доповнити і розширити згідно вузької тематики текстів економічної сфери, основною особливістю яких є загальнодоступність і здатність фіксувати важливі економічні події.

Досить важливою під час перекладу є функція аббревіатури, однак це не означає, що, наприклад, скрочення із стилістичною функцією необхідно відтворити шляхом опису його значення. Завжди необхідно пам'ятати про контекст і керуватися при перекладі його прагматичним аспектом.

3.3. Транскодування аббревіатур як один із способів їх перекладу

Транскодування є таким методом перекладу, при якому звукова форма іншомовного поняття відтворюється літерами мови перекладу: *blog* – *блог*, *cybermall* – *кібермол*, *business* – *бізнес*, *management* – *менеджмент*. Цей вид мовної видозміни передбачає не тільки перенесення інформації з однієї мови на іншу, але і її перетворення, тобто адаптації, з метою зробити її зрозумілою для більш широкого загалу. Специфіка транскодування визначається направленістю поняття, що перекладається, на конкретну групу реципієнтів перекладу або на певне перетворення інформації, що міститься у тексті оригіналу.

Транскодування є особливим видом відтворення змісту тексту оригіналу, але на відміну від звичайного перекладу, текст у мові перекладу не буде повноцінною заміною оригіналу. Транскодування є об'єднанням двох послідовних перетворень: перекладу і заданої адаптації тексту перекладу. Сенс транс кодування полягає у спрощенні структури та змісту оригіналу, та має на меті зробити текст перекладу зрозумілим для окремих груп одержувачів інформації, що не мають достатніх знань для повноцінного розуміння тексту.

Транскодування поділяється на:

1. Транслітерацію, під час якої літери однієї мови передаються літерами іншої: *ort* – *орт*, *marketing* – *маркетинг*;

2. Транскрипцію, під час якої звукова форма терміну відтворюється літерами мови перекладу: *resistor* – *резистор*, *peak* – *пік*;
3. Адаптивне транскодування, під час якого форма скорочення мови оригіналу змінюється відповідно до граматичних і лексичних норм мови перекладу: *pallet* – *палета*, *platform* – *платформа*, *occlusion* – *оклюзія*, *middle* – *мідель*;
4. Змішане транскодування, що передбачає одночасне застосування і транслітерації і транскрибування: *over-lock* – *оверлок*. Найчастіше змішане транскрибування використовується для відтворення власних назв і імен: *Mansell* – *Манселл* (в англійській мові це ім'я вимовляється як «Менселл»).

Транслітерація – спосіб відтворення терміна під час якого його алфавітна складова відтворюється літерами мови перекладу. Транслітерацію слід відрізняти від практичної транскрипції: *assure* – *асюре*, *barter* – *бартер*, *developer* – *девелопер*, *distributor* – *дистриб'ютор*, *dividend* – *дівіденд*, *floating* – *флоатинг*, *floor* – *флор*, *forward* – *форвард*, *marketing* – *маркетинг*, *overdraft* – *овердрафт*, *performer* – *перформер*, *rally* – *ралі*, *tender* – *тендер*, *warrant* – *варант*.

Транслітерація є міжнародною, оскільки не орієнтується на якийсь окремий алфавіт, практична транскрипція утворюється саме з конкретного алфавіту і його орфографії та правил читання буквосполучень:

<i>In North America, FOB is written into a sales agreement to determine where the liability responsibility for the goods transfers from the seller to the buyer.</i>	<i>У Північній Америці документ ФОВ додається до угоди купівлі-продажу з метою визначити, де саме відповідальність за товар переходить від продавця до покупця.</i>
---	--

У прикладі аббревіатура *FOB* розшифровується як *Free On Board*, є одним із термінів Інкотермс 2010 і застосовується для позначення умов доставки вантажу і визначення сторони, на яку покладаються витрати з

транспортування і/або визначення точки передачі відповідальності за вантаж від продавця до покупця.

Транслітерація не передбачає звичайної підстановки літер – вона також враховує звучання слів. Транслітерація має велике практичне значення, оскільки завдяки ній в українській мові можна відтворити власні назви та їх скорочення. Однак у сучасній лінгвістиці єдиної загальноприйнятої системи транслітерації українського алфавіту досі не існує.

Транслітерація має декілька варіантів відтворення слова:

1. Літера у літеру;
2. Літера у декілька літер (наприклад аглійське *sh* може відтворюватися як *ш*);
3. Послідовність декількох літер в одну літеру;
4. Послідовність декількох літер у послідовність декількох літер, що не відповідає передачі літер окремо.

Транскрипція є способом відтворення іншомовних термінів, що використовується для точної передачі звукового складу позначення поняття. Транскрипція бахується на відповідності звуку до його знаку: *break* – брейк, *cash* – кеш, *cheque* – чек, *float* – флоут, *futures* – ф'ючерс, *invoice* – інвойс, *outright* – аутпрайт, *royalty* – роялті, *prime-rate* – прайм-пейт, *shipment* – шипментами, *sleep* – слін, *swap* – свон, *trust* – траст, *upgrade* – ангрейд.

Один і та сама літера завжди повинна відповдати одному і тому самому звуку. Існують фонетична, фонематична і практична транскрипції, залежно від звукових одиниць, що транскрибуються.

Фонетична транскрипція застосовується для передачі повної відповідності слова до його звучання, тобто за допомогою літер мови перекладу відтворюється звуковий склад слова. Така транскрипція відбувається шляхом застосування алфавіту та особливостей його застосування під час формування слів. З метою виокремлення фонетичної транскрипції серед іншого тексту, застосовуються квадратні дужки [...] або косі риси (слеші) / ... /.

Найбільш відомим фонетичним алфавітом є алфавіт Міжнародної фонетичної асоціації на основі латинської мови. Його використовують перекладачі, викладачі іноземних мов і їх студенти, лінгвісти, логопеди, співаки, актори. Цей алфавіт був розроблений для відображення тільки тих якостей мови, які є визначальними під час усного мовлення: фонем, інтонацій, поділу слів і складів. Транскрипційний алфавіт редагується і модифікується Міжнародною фонетичною асоціацією. Станом на 2005 рік, алфавіт МФА має 107 літер-символів, 52 діакритичних знаків і 4 просодійні знаки.

Іноді для полегшення роботи зі шрифтами або більш звичного сприйняття можуть використовуватися знаки транскрипції, що відрізняються від загальноприйнятих МФА. Також різні варіанти англійської мови мають деяку відмінність у звучанні одних і тих самих термінів та їх скорочень. Результатом цього є різниця між транскрипціями однієї і тієї самої аббревіатури у різних лексикографічних джерелах.

Фонематична транскрипція застосовується для відтворення фонемного складу слова або морфеми та під час фіксування парадигм граматики, де важливою є структура, а не відтворення терміну у мовленні. У своїй основі вона має символи латиницю або кирилицю. На відміну від фонетичної транскрипції, вона є більш узагальненою, оскільки відтворює не усі особливості усної мови, а тільки ті, які мають важливе значення. Фонематична транскрипція відображає відмінності в розумінні фонемі і правилах її відтворення. Використання тих чи інших символів під час фонематичної транскрипції залежить від того, яке значення вкладається в поняття фонемі.

Така транскрипція потребує значно менше символів, ніж фонетична, оскільки кількість фонем завжди менше, ніж кількість варіантів їх відтворення. Складову фонетичної транскрипції потрібно писати у квадратних дужках [...]; складову фонематичної транскрипції – у ламаних<...>. Під час фонетичної транскрипції текст розділяється на мовні

такти вертикальної рисою, що ставиться в кінці кожного такту; обов'язково при цьому вказується наголос. Під час фонематичної транскрипції наголос не позначається, а морфеми, що транскрибуються, поєднуються дефісами у межах слів, що у свою чергу відокремлюються пробілами.

Фонематична транскрипція може бути як синтетичною (фонема зображується літерою), так і аналітичною (кожна ознака фонему зображується окремою літерою, цифрою або окремим діакритичним знаком).

Для того щоб записати слово шляхом фонематичної транскрипції, необхідно:

1. виконати фонетичну транскрипцію даного слова;
2. визначити позиції для кожного звуку;
3. визначити, варіантами яких фонем є Алофон, що знаходяться в слабких позиціях.

Практична транскрипція застосовується для передачі іншомовних слів засобами алфавіту мови перекладу. Вона відбувається строго на базі алфавіту потрібної мови без використання додаткових знаків, тому допускаються навіть такі поєднання звуків і відповідно букв, що є нетиповими для мови перекладу. Практична транскрипція використовується коли переклад іншомовного терміну або його скорочення неможливий чи небажаний (наприклад, власні назви, топоніми на географічних картах, терміни у діловій документації). У практичній транскрипції деяких власних назв знаходять відображення зовнішні чинники: вплив мови з якої був запозичен цей термін або вплив певної мовної традиції. Одна і та сама назва, запозичена в різні епохи може передаватися по-різному. При відсутності у мові перекладу того чи іншого звуку використовуються знаки, що є близькими за звучанням. Практична транскрипція є схожою до транслітерації, однак допускає відхилення як від фонетичного, так і від фонологічного принципів.

Практична транскрипція з'явилася оскільки фонетичні системи англійської та української мов дуже відрізняються одна від одної. Багато англійських звуків, як голосні, так і приголосні, не мають аналогів в

українській мові, тому різні англійські фонemi можуть передаватися однаково. Крім того, в англійській мові існує значна розбіжність між історично сформованим написанням і сучасною вимовою слова, тому для уточнення транскрипції доводиться вдаватися до елементів транслітерації.

Практичну транскрипцію слід відрізняти від:

1. фонетичної транскрипції, що передає вимову звуків шляхом введення спеціальних символів або діакритичних знаків;
2. фонематичної транскрипції, що відображає лише фонemi слів, без урахування їх аллофонів;
3. транслітерації, що відтворює тільки алфавітну складову слова;
4. звичайного перекладу;
5. кальки.

Відтворення скорочень шляхом практичного транскрипування має декілька вимог:

1. приблизне збереження звукової складової скорочення, що відтворюється;
2. збереження морфемної структури;
3. відображення всієї фонологічної системи мови-оригіналу разом з системою фонемних протиставлень;
4. пошук мовних аналогій до конкретних звуків і літер;
5. застосування фіксованих словотворчих правил;
6. наближення фонетико-графічного і граматичного вигляду скорочення до системи мови перекладу.

Ці вимоги інколи суперечать одне одному, їх одночасне виконання є неможливим, унаслідок чого виникають декілька варіантів перекладу.

Під час перекладу досить поширеним є поєднання транскрипції і транслітерації. Процес транскрибування є досить умовним, оскільки графічні і фонетичні структурні різниці мов різняться між собою. Для кожної мовної пари повинен існувати окремі правила застосування транскрипції і транслітерації. Перекладу з англійської мови на українську і навпаки

притаманні транслітерація деяких приголосних, транслітерація скорочених голосних, передача подвоєних приголосних між голосними, збереження особливостей орфографії окремої мовної одиниці.

В процесі транскрибування абревіатур виділяються наступні етапи:

1. Аналіз написання терміна та його скорочення;
2. Визначення фонемного складу слова;
3. Відтворення фонемного складу слова засобами мови перекладу.

Якщо перекладач обрав для роботи над абревіатурами метод транс кодування, йому слід пам'ятати, що:

1. Під час роботи необхідно дотримуватися фіксованих норм будь-якої системи межалфавітної відповідності;
2. Транскрибуванню підлягають усі власні назви та їх абревіатури, у тому числі ПІБ осіб, назви географічних об'єктів, компаній, періодичних видань, фольклорних персонажів, країн і народів, національно-культурних реалій;
3. Перед опрацюванням абревіатури необхідно провести культурологічний аналіз з метою визначення можливих традиційних форм тієї чи іншої назви, що вже є фіксованими і потребують відтворення саме в такій формі;
4. Транскодуванням відтворюються більшість неологізмів, оскільки їх абревіатури можуть не бути зафіксовані у лексикографічних довідниках. Створення перекладачем транс кодованих абревіатур поряд з уже існуючими їх еквівалентами у мові перекладу рівнозначно створенню професійних жаргонізмів. Це виходить за межі мовної форми і ускладнює процес міжмовної комунікації;
5. Транскодування може використовуватися разом із калькуванням або семантичним перекладом та бути компонентом змішаного перекладу.

Адаптивне транскодування є способом відтворення іншомовних термінів, під час якого застосовується не тільки транскодування інформації з однієї мови на іншу, але і її перетворення (адаптація) до граматичних норм

мови перекладу. Специфіка адаптивного транскодування визначається його спрямованістю на конкретну групу реципієнтів перекладу або задану форму перетворення інформації, що міститься в оригіналі.

Адаптивне транскодування є відтворенням змісту вихідного тексту, однак на відміну від звичайного перекладу, текст, що утворюється, не може бути повноцінною заміною оригіналу. Адаптивне транскодування є комплексним перетворенням тексту, що включає у себе безпосередньо переклад і його навмисну адаптацію під норми мови перекладу. Переклад і адаптивне транскодування володіють комунікативної вторинністю, що говорить про їх безсумнівному схожості.

Адаптивне транскодування відбувається шляхом відбору основних відомостей тексту оригіналу і складанням рефератів, анотацій, резюме та інших комунікативно-інформаційних форм де ці відомості фіксуються. Кожна з цих комунікативно-інформаційних форм має свій індивідуальний орієнтовний обсяг і приблизні правила, за якими викладається текстовий матеріал. Усе це полегшує сприйняття інформації.

Більшість видів адаптивного транскодування не передбачають навіть часткового функціонального ототожнення вихідного і кінцевого текстів, і вже не допускають збереження структурного або змістовного ототожнення різномовних текстів. Вони призначені для більш-менш повної передачі змісту вихідного тексту в тій формі, яка необхідна для досягнення цілей міжмовної комунікації. Одним з таких видів адаптивного транскодування є реферування, під час якого скорочується обсяг вихідного тексту, однак зберігається його прагматика.

Загальним для всіх видів адаптивного транскодування є те, що для кожного з них спочатку задається приблизний обсяг і правила викладу інформації, що міститься в початковому тексті. Саме це полегшує її сприйняття кінцевим одержувачем і сприяє досягненню цілей міжмовної комунікації.

Змішане транскодування передбачає використання при відтворенні іншомовного слова-терміна принципів транскрипції з елементами транслітерації: *around* – *арайнд*, *benchmark* – *бенчмарк*, *chart* – *чарт*, *dealer* – *дилер*, *export* – *експорт*, *forex* – *форекс*, *franchising* – *франчайзинг*, *leasing* – *лізинг*, *outsider* – *аутсайдер*, *overnight* – *овернайт*, *writer* – *райтер*.

До цього виду транскодування також відносяться запозичені терміни і їх скорочення, у яких транкодована форма повністю збігається з оригінальною вимовою, тобто основні способи передачі автентичної фонетичної структури – транскрипція і транслітерація – були використані одночасно.

Висновки до розділу 3

Переклад був і залишається основою міжмовного діалогу. Комунікативна рівноцінність оригінального тексту і тексту мовою перекладу гарантує практично повну ідентичність співвіднесених одиниць цих двох текстів. Переклад визначається саме лінгвістичними факторами.

Способи перекладу скорочень, зокрема аббревіатур залежать від того, чи є скорочення загальноприйнятим або авторським. Існує декілька способів відтворення таких мовних одиниць на українську мову:

- 1) застосування еквівалентного скорочення мови перекладу;
- 2) переклад безпосередньо терміна, зашифрованого у скороченні;
- 3) запозичення іншомовного скорочення;
- 4) транскодування (транскрибування або транслітерування);
- 5) транскодування повної (вихідної) форми відповідного скорочення;
- 6) описовий метод перекладу;
- 7) створення нового скорочення мовою перекладу.

Усі ці способи об'єднує мети донести до реципієнта перекладу конкретну інформацію, зберігши при цьому прагматичний аспект вихідного тексту. У межах відтворення англомовного скорочення фіксованим відповідником існують різні способи перекладу.

Застосування еквівалентного скорочення мови перекладу доцільно коли у мові перекладу існує фіксований відповідник потрібної аббревіатури. Перекладачу необхідно лише скористатися лексико термінологічними джерелами і знайти словникову відповідність необхідної лексичної одиниці. Перекладачу також потрібно вивчити контекст. У разі відсутності відповідника, перекладачу слід скористатися іншими способами відтворення скорочень.

Переклад безпосередньо терміна, зашифрованого у скороченні застосовується коли еквівалента аббревіатури не існує у словниках мови перекладу. Для цього необхідно визначити зміст поняття і зробити розшифровку аббревіатури. Терміну потрібно відповідати усім вимогам контексту, зокрема його прагматиці та загальному сенсу. Нову аббревіатуру потрібно вказати у дужках і використовувати в подальшому. Таким способом створюється нове україномовне скорочення.

Перекладач може вводити у мову власне скорочення. Цей спосіб полягає в перекладі нескороченої форми лексичної одиниці і нового скорочення відповідно до закономірностей української граматики. Введення нової аббревіатури у мову перекладу можливо лише під час тісної співпраці з фахівцями відповідної сфери. Нова аббревіатура створюється тільки при наявності досить обґрунтованих причин для відмови від інших способів перекладу.

Описовий метод перекладу використовується коли у мові перекладу немає відповідного еквівалента. Основною перевагою цього способу є те, що він гарантує прозорість форм і їх відповідність українській культурі, концептуального поділу світу і структурі мови.

Головні недоліки описового методу перекладу аббревіатур полягають у невизначеності формі термінів, оскільки під час перекладу зміст терміну може стати занадто конкретизованим чи узагальненим, тобто нечітким. Описовий переклад може задіяти калькування або пряме запозичення з

метою досягнення прозорості форми терміна на мову перекладу, що забезпечує чіткість і строгість форми терміна.

Часто перекладачам доводиться вдаватися до різних лексичних трансформацій мовних одиниць, зокрема диференціації, конкретизації, генералізації значення, контекстувального та антонімічного перекладу, цілісного перетворення і компенсації.

Транскодування є таким методом перекладу, при якому звукова форма іншомовного поняття відтворюється літерами мови перекладу. Воно поділяється на транскрипцію, транслітерацію, адаптивне та змішане транскодування.

Транслітерація - це алфавітної складової терміна та його скорочення, літерами мови перекладу. Базуючись на певному алфавіті, транслітерація передбачає вживання літер, додаткових знаків і діакритичних значків. Транслітерація активно використовується у діловій документації. Транслітерація необхідна при написанні запозичених і калькованих слів та передачі власних назв. Прикладом транслітерації може служити європейська транслітерація грецьких слів і коренів латиницею і кирилицею.

Транскрипція є способом відтворення іншомовних термінів, що використовується для точної передачі звукового складу позначення поняття. Вона поділяється на фонетичну, фонематичну і практичну.

Фонетична транскрипція є особливим способом запису мови, який застосовується для фіксації особливостей її звучання. Фонетична транскрипція застосовується для передачі повної відповідності слова до його звучання, тобто за допомогою літер мови перекладу відтворюється звуковий склад слова.

Фонематична транскрипція застосовується для відтворення фонемного складу слова або морфеми та під час фіксування парадигм граматики, де важливою є структура, а не відтворення терміну у мовленні.

Практична транскрипція - це транскрипція, яка використовується для відтворення іншомовних термінів засобами алфавіту мови перекладу.

Практична транскрипція здійснюється строго на базі алфавіту приймаючої мови без використання додаткових знаків.

Досить поширеним способом перекладу поєднання транскрипції із елементами транслітерації. Відтворення форми слова завжди є умовним і приблизним, оскільки фонетичні та графічні системи мов відрізняються одна від одної.

Адаптивне транскодування передбачає спрощення структури терміну оригіналу в процесі перекладу з метою полегшити сприйняття тексту окремими групами отримувачів інформації, що не володіють достатніми знаннями, необхідними для розуміння тексту.

ВИСНОВКИ

Англійська мова має досить нетипову орфографію, що відображає вимова XII-XIV століття. Поясненням цього є введенням фіксація граматичних норм до остаточного формування мови. Це також ускладнюється впливом на англійську мову інших мов, що породило велику кількість винятків у написанні. У словниках англійської мови прийнято застосовувати транскрипцію, що відображає реальне звучання слів.

Абревіація починає свою історію у IV ст. до н. е., в епоху шумерів, чия писемність вважається першою із зареєстрованих на Землі. Подібні мовні конструкції застосовувалися ще за часів фонетичного запису під час розвитку стародавньої писемності. В античну епоху, у Греції та Римі, редукція слів до однієї літери ще була нормою, але вже втрачала свою вживаність [28].

Стрімке підвищення грамотності та активним розвитком писемності зумовив популяризацію скорочення мовних одиниць. Ці мовні явища номінують термінологічну, евфемістичну, омонімічну, антропонімічну, емоційно забарвлену, соціально марковану і варіативну лексику.

Застосування абrevіатур у сучасній англійській мові відображає прагнення сучасності до розвитку всіх сфер діяльності, оскільки англійська мова є мовою міжнародного спілкування. Це є причиною зміни мовних засобів та появи у текстах досить великої кількості нових слів.

Вивчення абrevіатур обумовлено необхідністю визначення ролі і місця явища скорочення у сучасній мові; певними потребами в перекладацькій діяльності, що дає можливість забезпечити максимально адекватний переклад цих мовних одиниць; необхідністю підвищення рівня підготовки професійних перекладачів та їх вміння перекладати незнайомі або нові поняття, що можуть зустрітися у процесі усного та письмового перекладу.

Найчастіше під час опрацювання абrevіатур у перекладача виникають проблеми їх кращого відтворення на українську мову. Це пояснюється існуванням в будь-якій мові власної системи скорочень, яка є невід'ємною

складовою частиною всієї лексико-семантичної системи. У зв'язку з цим подібні системи різних мов істотно відрізняються один від одного.

Скорочення економічної терміносистеми мають високий рівень омонімії, тому для неспеціаліста може бути досить важко підібрати відповідний термін, оскільки варіанти розшифровки охоплюють різні сфери економіки, від аналізу і планування до підписання договорів.

Прагматичні аспекти явища аббревіації виконують важливу задачу під час перекладу. Скорочені мовні одиниці повинні бути відомими для носії мови перекладу. Інакше кажучи, реципієнти повинні чітко зрозуміти чому у тексті була використана та, а не інакша аббревіатура або чому було застосовано скорочення, а не повна форма його вихідного слова. У процесі перекладу слід враховувати прагматичний фактор, що містить у собі особливості відносин між самим предметом мовлення і характеристиками учасників комунікативного акту. Щоб зберегти прагматичні аспекти аббревіатури, перекладач має бути фахівцем у сфері її застосування, добре розбиратися у терміні та специфіці вихідного тексту, де така аббревіатура була застосована.

Аббревіатури економічної термінології пов'язані із діяльністю людей у сфері економіки. Багато таких аббревіатур є стислими і однозначними. Існують різні типи скорочень англійської економічної терміносистеми: ініціальні, усічені, змішані. Усі ці види потребують різних способів їх відтворення на українську мову. Такими способами є: відтворення іншомовного скорочення еквівалентним українським скороченням; запозичення іноземного скорочення (зі збереженням його правопису); переклад безпосередньо терміна зафіксованого у скороченні; транскодування; описовий переклад; створення нового українського скорочення.

Найлегшим і найшвидшим способом відтворення аббревіатури в українській мові є застосування відповідного еквівалента. Як правило, такі аббревіатури є фіксованими у словниках. В цьому випадку перекладачу

необхідно вивчити контекст і знайти відповідник потрібної мовної одиниці у лексикографічних джерелах.

Інколи у мові перекладу не існує еквівалента саме скороченню, тільки його вихідному терміну. Перекладач необхідно застосувати фіксований словниками термін замість аббревіатури.

Транскодування є об'єднанням двох послідовних перетворень: перекладу і заданої адаптації тексту перекладу. Воно поділяється на транскрипцію, транслітерацію, змішане і адаптивне транскодування.

Транскрипція є способом відтворення іншомовних термінів, що використовується для точної передачі звукового складу позначення поняття. Один і та сама літера завжди повинна відповдати одному і тому самому звуку. Існують фонетична, фонематична і практична транскрипції, залежно від звукових одиниць, що транскрибуються.

Транслітерація – спосіб відтворення терміна під час якого його алфавітна складова відтворюється літерами мови перекладу. Транслітерація є міжнародною, оскільки не орієнтується на якийсь окремий алфавіт, практична транскрипція утворюється саме з конкретного алфавіту і його орфографії та правил читання буквосполучень.

Адаптивне транскодування є способом відтворення іншомовних термінів, під час якого застосовується не тільки транскодування інформації з однієї мови на іншу, але і її перетворення (адаптація) до граматичних норм мови перекладу. Специфіка адаптивного транскодування визначається його спрямованістю на конкретну групу реципієнтів перекладу або задану форму перетворення інформації, що міститься в оригіналі.

Змішане транскодування передбачає використання при відтворенні іншомовного слова-терміна принципів транскрипції з елементами транслітерації

Нині транскодування під час перекладу тексту використовується набагато рідше, ніж раніше. Це зумовлено тим, що передача звукового або

літерного вигляду іншомовної лексичної одиниці не розкриває її значення, а отже робить її незрозумілою для широкого загалу.

Загалом, події, що відбуваються в житті суспільства впливають на розвиток мови. З'являються нові терміни, на їх основі утворюються скорочені одиниці. У зв'язку з великою кількістю таких мовних одиниць, перекладачі можуть мати труднощі під час своєї роботи. Економічний переклад відрізняється чіткістю і сухістю викладу, тому перекладач повинен володіти мовою на досить високому рівні та мати глибокі знання в сфері економіки, зокрема її термінології.

Підвищення ролі письмової комунікації, збільшує можливості свідомої, цілеспрямованої діяльності щодо вдосконалення мови як засобу спілкування. Уже сам процес перетворення безписемної мови на писемну, а потім у літературну, є результатом свідомих дій людей та їх соціальних груп. Що стосується скорочень, у яких нерідко існує лише графічна форма, вони становлять особливий інтерес щодо їх нормалізації і стандартизації.

Взаємодія двох мов часто стимулює перехід елементів з однієї мови у іншу. Це явище охоплює не тільки загальноповживану лексику, а й спеціальну термінологію, в тому числі економічну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев Д. І. Аббревіатури як новий тип слів [Текст] / Д. І. Алексеев // Розвиток словотворення сучасної російської мови. – М., 1977. – С. 107, 202 – 205, 302 – 307.
2. Антрушина Г. Б., Афанасьєва О. В., Морозова Н. Н. Лексикологія англійського мови. – М. : Дрофа, 1999. – 240с.
3. Балішін С. І. Про скорочення у підмові медицини (на матеріалі англійської мови) // Різновиди і жанри наукової прози. Мовностилістичні особливості. – М., 2005р. – С. 33.
4. Белозьоров М. В. Аббревіатури-неологізми в англійській мові та їх переклад на українську (на матеріалі економічних скорочень) // Вісник Сумського державного університету. Серія філологічні науки – Суми, 2001. – №5 (26) – С. 9 – 13.
5. Бондаренко В. О. Фонетична структура інноваційних складних слів сучасної англійської мови (експериментально-фонетичне дослідження): Автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ, нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – К., 2001. – 20 с.
6. Вєрба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. – Вінниця : Нова книга, 2003. – 160 с.
7. Галичкіна Е. Н. Специфіка комп'ютерного дискурсу. – Волгоград, 2001. – 312 с.
8. Гармаш О. Л. Збалансованість процесу поповнення словникового складу сучасної англійської мови // Вісник Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького. – Мелітополь, 2008. – №1. – С. 183 – 191.
9. Дуда О. І. Процеси термінологізації в сучасній англійській мові / О. І. Дуда. – К. : Наукова думка, 2001. – 117 с.
10. Єнікєєва Є. М. Особливості перекладу комп'ютерних термінів на українську мову // Вісник СумДУ. – 2001. – №5 (26). – С. 54 – 59.

11. Єнікєєва С. М. Скорочення слова як механізм формотворення та словотворення в сучасній англійській мові // Вісник Запорізького державного університету. Серія: Філологічні науки. – Запоріжжя, 2006. – №2. – С. 11 – 14.
12. Єнікєєва С. М. Скорочення слова як механізм формотворення та словотворення в сучасній англійській мові / С. М. Єнікєєва // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – Житомир, 2006. – Вип. 27. – С. 93 – 99.
13. Єнікєєва С. М. Особливості перекладу комп'ютерних термінів на українську мову // Вісник СумДУ. – 2001. – №5 (26). – С. 54 – 59.
14. Зацный Ю. А., Бутов В. Н. Новая общественно-политическая лексика и фразеология английского языка. – Запорожье : Запорожский гос. университет, 2000. – 200 с.
15. Зацный Ю. А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови. – Запоріжжя : Запорізький державний університет, 1998. – 431 с.
16. Карабан В. І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. – К.: Політична думка, 1997. – 300 с.
17. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. – М. : Высш. шк., 1990. – 253 с.
18. Кульгавова Л. В. Лексикология английского языка. – М. : Восток – Запад, АСТ, 2003. – 512 с.
19. Левицький А. Е. Функціональний підхід до аналізу системи номінативних одиниць сучасної англійської мови // Вісник Харківського державного ун-ту. Іноземна філологія на межі тисячоліть. – 2000. – №471. – С. 137 – 143.
20. Макаренко Ю. Г., Матковська І. В. До проблеми перекладу неологізмів галузі Інтернет та комп'ютерних технологій // Філологічні трактати : Зб. наук. ст. – Суми : Видавництво СумДУ, 2012. – №4 – С. 68 – 71.

21. Медвідь О. М. Комп'ютерний сленг // Вісник СумДУ. – 2005. – №6 (78). – С. 50 – 56.
22. Мешков О. Д. Словотвір сучасної англійської мови [Текст] / О. Д. Мешков. – М., 1976. – С. 14 – 21.
23. Нестеров В. Ю. До питання про емоційної насиченості міжособистісних комунікацій в Інтернеті / В. Ю. Нестеров. – Режим доступу: <http://flogiston.ru/articles/netpsy/netemotions>
24. Раєвська Н. М. Підручник для студентів факультетів іноземних мов університетів (англ. мовою). / Н. М. Раєвська. – К. : Вища школа, 1971. – 336 с.
25. Рецкер Я. И. Пособие по переводу из английского языка на русский / И. Я. Рецкер. – М. : Просвещение, 1982. – 160 с.
26. Ушаков И. М. Словообразовательные модели аббревиатур и сокращений в английском языке / И.М. Ушаков // Вестник ПГУ. Серия «Филологическая». – 2010. – №2. – С. 145 – 151.
27. Чумак Л. М. Структурно-семантичні характеристики телескопних слів // Вісник Житомирського пед. університету – Житомир, 2000. – № 1. – С. 11 – 14.
28. Abbreviation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://en.wikipedia.org/wiki/Abbreviation>
29. Acronym and Initialism [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Acronym_and_initialism
30. Blend Word [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Blend_word

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

31. Єрмоленко С. Я. Українська мова : Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, О. Г. Тодор. – К. : Либідь, 2001. – 156 с.

32. Зацний Ю. А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ століття: англо-український словник / Ю. А. Зацний, А. В. Янков . – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 360 с.
33. Комбинаторный словарь английского языка / М. Бенсон, Э. Бенсон, Р. Илсон – М. : Рус. яз., 1990. – 286 с.
34. Лингвистический энциклопедический словарь / Ред. : В. Н. Ярцева. – М. : Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с.
35. Новый большой англо-русский словарь: в 3-х т. / Ю. Д. Апресян, Э. М. Медникова, А. В. Петрова и др. – М.: Рус. яз., 1999. – 390 с.
36. Collins COBUILD English Usage. – L. : Harper Collins Publishers, 1993. – 808 p.
37. Longman New Universal Dictionary. – Harlow : Longman, 1982. – 1158 p.
38. Oxford English Dictionary, third edition. Oxford : Oxford University Press. 2010. Retrieved 23 February 2011. – 700 p.
39. Webster's Dictionary and Thesaurus for Students. – Darien, Connecticut : Federal Street Press, 2006. – 819 p.
40. Webster's New Explorer Dictionary. – Darien, Connecticut : Federal Street Press, 2005. – 704 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Найбільш уживані скорочення англомовних економічних текстів

Скорочення	Англійське слово або словосполучення	Українське слово або словосполучення
annot.	annotation	анотація
atc.	andsoon	і так далі
appl.	applied	додаток
ar.	annual return	річний звіт
art.	article	стаття
assoc.	association	асоціація
asst.	assistant	асистент, помічник
bull.	bulletin	періодичне видання
Co.	company	компанія
conf.	conference	конференція
congr.	congress	конгрес
corp.	corporation	корпорація
cr.	creditor	кредитор
cred.	credit	кредит
D.	demand	попит
econom.	economic	економічний
ed.	editor	редактор
int.	international	міжнародний

Jr.	Junior	молодший
mat.	mathematical	математичний
m.v.	market value	ринкова вартість
nat.	national	національний
no.	number	номер
P.	price	ціна
p.	page	сторінка
p. c.	per cent	відсоток
Q.	quantity	кількість
R.	revenue	дохід
rem.	remark	зауваження
rep.	report	звіт
rev.	review	огляд
ref.	reference	посилання
S.	supply	пропозиція
sci.	scientific	науковий
spec	speculation	спекуляції
statist.	statistical	статистичний

Додаток Б

Найбільш уживані аббревіатури англomовних економічних текстів

Абревіатура	Англійське словосполучення	Українське словосполучення
ABB	activity-based budgeting	операційно-орієнтоване розроблення бюджету
AC	average cost	середні витрати
AD	aggregate demand	сукупний попит
AFC	average fixed cost	середні постійні витрати
AR	average revenue	середній дохід
AS	aggregate supply	сукупна пропозиція
ATC	average total cost	середні валові витрати
AVC	average variable cost	середні змінні витрати
BIC	business identifier codes	стандартний формат для ідентифікаційних номерів банків
BNE	balance of national economy	баланс народного господарства
B/L	bill of lading	транспортна накладна
CCFF	compensatory and contingency financing facility	механізм компенсаційного і надзвичайного фінансування
CPI	consumer price index	індекс цін споживача
DAF	delivered at frontier	доставка до кордону
DAP	delivered at place	доставка у місце призначення, що вказано у договорі, покупець сплачує мито і місцеві податки
DAT	delivered at termina	доставка до зазначеного в договорі імпорного

		митного терміналу, усі витрати, окрім мита, сплачує продавець
DD	damage done	завданий збиток
DDP	delivered duty paid	доставка у місце призначення без сплати податків та усіх митних зборів
DDU	delivered, duty unpaid	доставка у вказане місце без розмитнення
DES	delivered ex ship	доставка безпосередньо на борт судна в порту призначення
DI	disposable income	післяподатковий дохід
EAN	european article number	європейський артикул
ECU	european currency unit	європейська грошова одиниця
FC	fixed cost	постійні витрати
FOB	free on board	умова поставки
GDP	gross domestic product	валовий внутрішній продукт
GNP	gross national product	валовий національний продукт
IBAN	international bank account number	міжнародний номер банківського рахунку
IT	income tax	прибутковий податок
MC	marginal cost	граничні витрати
MIRAS	mortgage interest relief at source	податкова знижка при виплаті прибуткового податку
MP	marginal product	додатковий, граничний продукт
MR	marginal revenue	гранична виручка

NDP	net domestic product	чистий внутрішній продукт
NI	national income	національний дохід
NNP	net national product	чистий національний продукт
PI	personal income	особистий дохід громадянина
PR	public relations	взаємозв'язок із суспільством, «піар»
SDR	special drawing rights	спеціальні права запозичення
SNA	system of national accounts	система національних рахунків
SSG	special safeguard	спеціальні заходи безпеки
TC	total cost	валові, сукупні витрати
UPC	universal product code	універсальний товарний код
VAT	value added tax	податок на додаткову вартість
VC	variable cost	змінні витрати

Додаток В

Найбільш уживані в англомовних економічних текстах скорочення слів латинської мови

Скорочення	Латинське слово або словосполучення	Українське слово або словосполучення
a.m.	ante meridiem	до полудня
ad fin	ad finem	наприкінці
ad int	ad interim	тим часом
adv.	ad valorem	згідно з вартістю
advs.	adversus	проти, напроти
a. i.	ad interim	тимчасово виконуючий обов'язки
ap	apud	згідно чого-сь
b m	brevi manum	негайно, зараз же
cap., cap	capitulum	частина, розділ
cet par	ceteris paribus	за іншими рівними умовами
dt.	dedit	сплачено
etc.	et cetera	і так далі (і т.д.)
ex off.	ex officio	за посадою, за обов'язками
fv; f. v.	folio verso	на звороті
i. e.	id est	тобто
in lim.	in limine	спочатку
in m.	in medio	у середині
int. Al.	inter alia	між іншим
m. c.	mensis currentis	поточного місяця
m. s. c.	mandatum sine clausula	необмежені

		повноваження
n. b.	nota bene	примітки, зверни увагу
Pr.	prima	вищого ґатунку
Pa.	pro anno	урік, щороку
p. ae; p. aeq.	partes aequales pabune	рівні частки
p. c.	per centum	відсоток
p. p.	per procurationeme	за дорученням, за повноваженням
p. r. n.	pro re nata	згідно обставин
proc.	processus	процес
pro&con	pro et contra	за і проти
p. r. t.	pro rata temporis	після закінчення терміну
p. t.	per ultima	в кінці (місяця, року)
q. e.	quod est	що є, що означає
r. r.	reservatis reservandis	з усіма застереженнями
sc.	scilicet	тобто, а саме
sec.	salvo errore calculi	виключаючи помилки у підрахунках
sec. art	secundum artem	згідно правил
s. t.	sine tempore	точно у визначений термін
u. i.	ut infra	як вказано нижче
v.i.	vide infra	дивись нижче
v.s.	vide supra	дивись вище

Додаток Г

Синонімічні скорочення англомовних економічних текстів

Скорочення	Англійське слово або словосполучення	Українське слово або словосполучення
ABB	activity-based budgeting	операційно-орієнтоване розроблення бюджету
	Asea Brown Boveri	міжнародний концерн, що спеціалізується у галузі електротехніки, енергетичного машинобудування та інформаційних технологій
AC	account current	поточний рахунок
	analog computer	аналоговий комп'ютер
	appeal court	апеляційний суд
AM	air mail	повітряна пошта
	associate member	кореспондент
DD	damage done	завданий збиток
	deep discount	глибокий дисконт
	demand draft	перевідний вексель / тратта
	direct debit	прямий дебет
	dishonourable discharge	відмова в акцепті або оплаті векселя
	documentary draft	документований перевідний вексель
Q.F.	quick fix	швидке виправлення
	quality factor	показник якості
var	variable	змінна величина
	value added reseller	фірма-посередник між

		виробником і споживачем
	value at risk	ризикована вартість
	virtual address register	регістр віртуальної адреси

Додаток Д

Скорочення назв важливих міжнародних організацій економічної сфери

Скорочення	Повна назва організації англійською мовою	Повна назва організації українською мовою
AGSB	American Graduate School of Business	Американська вища школа бізнесу
BRD	International Bank for Reconstruction and Development	Міжнародний Банк Реконструкції і Розвитку
EEC	European Economic Community	Європейська економічна спілка
EFTA	European Free Trade Association	Європейська асоціація вільної торгівлі
IBC	International Business Company	Міжнародна ділова компанія
IBRD	International Bank for Reconstruction and Development	Міжнародний Банк Реконструкції і Розвитку, Всесвітній Банк
ILO	International Labour Organization	Міжнародна організація праці
IMF	International Monetary Fund	Міжнародний валютний фонд
NATO	North Atlantic Treaty Organization	Північноатлантичний альянс
S.W.I.F.T.	Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications	Товариство міжнародних міжбанківських фінансових телекомунікацій
WTO	World Trade Organization	Всесвітня торгівельна організація

Додаток Е

Бізнес-моделі торгівельних майданчиків, назви яких містять цифрові символи під час їх скорочення

Скорочення	Розшифрування	Переклад	Пояснення
B2B	Business-to-Business	Підприємство-Підприємство	Взаємодія одного підприємства з іншим (організація поставок, обмін документацією, замовлення, фінансові потоки, координації дій, спільні заходи).
B2B2C	Business-to-Business-to-Customer	Підприємство-Підприємство-Споживач	Поєднання систем B2B і B2C.
B2C	Business-to-Customer	Підприємство-Споживач	Взаємодія продавця і покупця (придбання клієнтом товарів, послуги, отримання консультацій).
B2E	Business-to-Employee	Підприємство-Працівник	Використання інформаційних технологій у сфері взаємин з персоналом.
B2G	Business-to-Government	Підприємство-Уряд	Спеціальний вид торгівлі, виконання замовлень урядових організацій.
B2P	Business-to-Partners	Підприємство-Партнери	Взаємодія з філіями та партнерами, спільні підприємства, спілкування з постачальниками послуг.
C2B	Consumer-to-Business	Споживач-Підприємство	Прикладом є компанія Priceline, де споживач вказує ціну, за яку він хоче купити товар, наприклад авіаквитки, або послугу, наприклад, забронювати номер в готелі.

C2B2C	Consumer-to-Business-to-Consumer	Споживач-Підприємство-Споживач	Електронна торгівля за схемою «від одного споживача через ділове підприємство до іншого споживача»
C2C	Consumer-to-Consumer	Споживач-Споживач	Продаж товарів, безпосередньо від одного споживача до іншого (наприклад: аукціон).
E2E	Exchange-to-Exchange	Біржа-Біржа	У рамках цієї моделі продавці і покупці виконують транзакції не тільки в масштабі конкретної електронної біржі, а й між різними електронними біржами.
G2C	Government-to-Citizens	Уряд-Громадяни	Забезпечення вільного доступу громадян до всієї необхідної державної інформації.
G2G	Government-to-Government	Уряд-Уряд	Сфера відносин державних органів між собою.

Додаток Ж

Скорочення системи міжнародних комерційних умов Інкотермс

Скорочення	Розшифрування	Пояснення
CIF	Cost, Insurance and Freight	товар страхується й доставляється до порту замовника (без вивантаження)
CFR	Cost and Freight	продавець зобов'язаний своїм коштом доставити товар у порт відвантаження, завантажити його на судно й сплатити фрахт для доставки товару в зазначений порт призначення
CPT	Carriage Paid To(вказано місце призначення)	товар доставляється перевізнику замовника у зазначеному порту
CIP	Carriage and Insurance Paid to (вказано місце призначення)	товар страхується й доставляється перевізнику замовника у зазначеному порту
DAF	Delivered At Frontier (вказане місце)	товар доставляється до кордону без розмитнення
DAT	Delivered at Terminal	вказано термінал призначення
DAP	Delivered at Place	вказано місце призначення
DDP	Delivered Duty Paid	вказано місце призначення, товар доставляється замовнику, митні платежі, та інші платежі, пов'язані зі страхуванням ризиків,

		здійснює постачальник
DES	Delivered Ex Ship (вказано порт)	товар доставляється на судні без розмитнення
DEQ	Delivered Ex Quay (вказано порт)	товар доставляється на судні та вивантажується без розмитнення
DDU	Delivered Duty Unpaid(вказано місце призначення)	товар доставляється замовнику, сплата мита на замовнику
DDP	Delivered Duty Paid(вказано місце призначення)	товар доставляється замовнику, очищений від мит та ризиків
EXW	Ex Works (вказано місце)	товар зі складу продавця
FCA	Free Carrier (вказано місце)	товар доставляється перевізнику замовника
FAS	Free Alongside Ship (вказано порт завантаження)	товар доставляється до судна замовника
FOB	Free On Board (вказано порт завантаження)	товар завантажується на судно замовника